

DE
DRIE ZUSTERKUNSTEN.

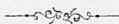
EEN GEDICHT VAN

MR. W. BILDERDIJK.

UITGEGEVEN MET OPHELDERENDE AANTEEKENINGEN

DOOR

Th. VAN HOOGSTRATEN.

UTRECHT,
WED. J. R. VAN ROSSUM.
1874.

Prijs f 0,30.

De tyd en heeft noyt weghgenomen

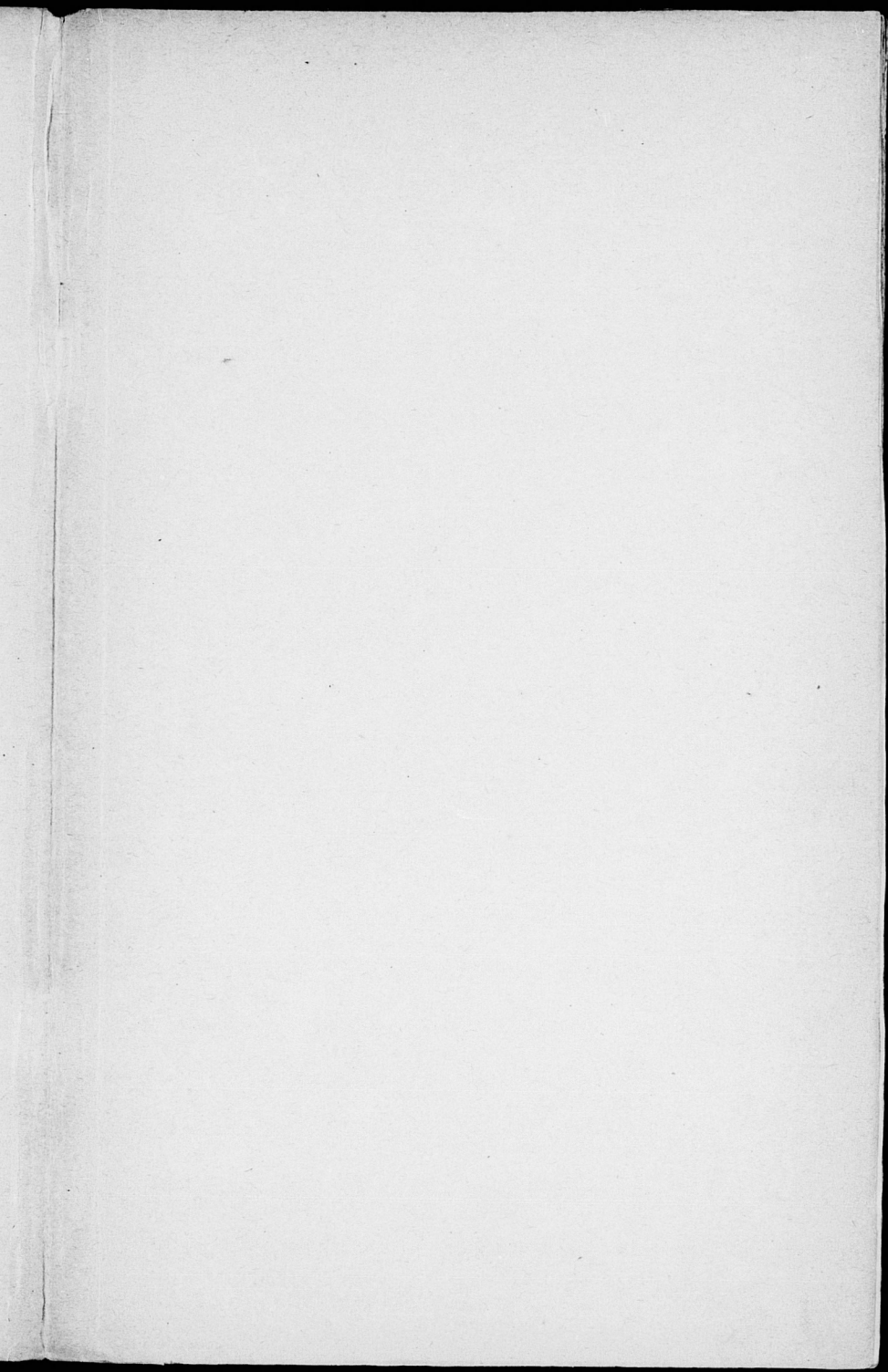
So blinckt hun deugt voor iedereen.

Den naam en 't overschot der vromen

Want nadat zy zijn overleên

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1406 2974

B.M. 2 K 28

DE
DRIE ZUSTERKUNSTEN.

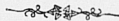
EEN GEDICHT VAN

MR. W. BILDERDIJK,

UITGEGEVEN MET OPHELDERENDE AANTEEKENINGEN

DOOR

Th. VAN HOOGSTRATEN.

UTRECHT,
WED. J. R. VAN ROSSUM.
1874.

Stoomdruk van P. W. van de Wejer, Utrecht.

AAN MIJN MEESTER EN VRIEND.

JOS. ALB. ALBERDINGK THIJM:

AAN DEN ONVERSCHROKKEN KAMPIOEN

OP NEERLANDS TAAL- EN KUNSTGEBIED,

DIE ZIJN GEHEELE LEVEN DOOR ONVERMOEID HEEFT

GESTREDEN

TEGEN ALLE HEIDENSCHER STOF- EN NATUURVERGODING,

OM ZIJNEN LANDGENOOTEN 'T EENIGE ONWRAAKBARE

IDEAAL DER SCHOONHEID

IN REINE EN SMETTELOOZE VORMEN TERUG TE GEVEN,

EN HEN TE DOEN BUIGEN VOOR HUNNE TWEE HOOGSTE

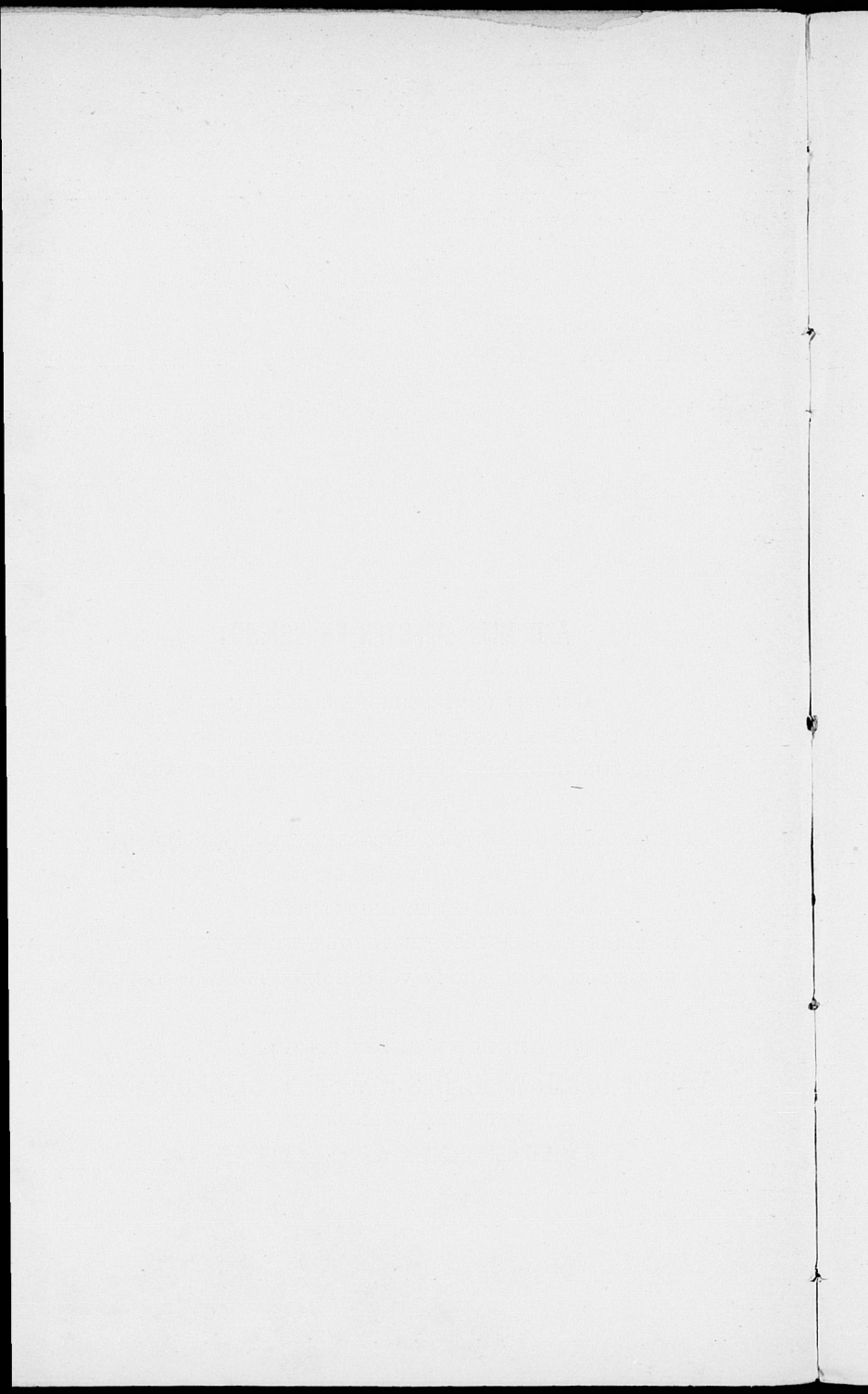
HEERSCHERS

IN HET RIJK DER POËZY;

WORDT DIT JUWEEL DES JONGSTEN DIER KONINGEN

MET EERBIED EN LIEFDE

TOEGEHULDIGD.

INLEIDING.

„Het bestudeeren en leeren kennen van een man, van wien 150 a 200 groote — 8° — deelen in de wereld gebracht zijn, is geene gemakkelijke taak. Veel gemakkelijker is het in een bloemlezing een vaers van hem, in een tijdschrift een artikel over hem op te slaan, en dan — hem te veroordeelen." 1).

Een man daarenboven, met wiens geheele persoonlijkheid men in al haar uitingen en werkingen nauwkeurig moet bekend zijn, om hem als dichter te kunnen beoordeelen; een man, wiens lijden en strijden zich in ééne groote, ontzachlijke levensgedachte oplost, die niet een ieder zich maar zoo dadelijk voor den geest roept, eischt, ik zeg niet om naar waarde geschat, maar om slechts eenigzins gekend te zijn, bestudeering, jarenlange bestudeering, die niet zonder zwaren en aanhoudenden arbeid kan worden volbracht.

Bilderdijk was geen dichter, die nu en dan eens vaerzen maakte,

---

1) A. Thijm,

tegie, — als in de middelen ter beschikking voor eenen rijk bewerktuigden versbouw in allerlei maat en toon. 1)

Niet vreemd dat zulk een dichter by het Nederlandsche volk, dat de poëzy gaarne „noch zoo hoog, noch zoo diep” heeft, nooit populair is geworden. — Maar dat diezelfde dichter voor enkele geleerden slechts het voorwerp is eener gezette studie; dat het eene uitzondering is op hem een onpartijdige en billijke kritiek te zien toepassen; dat men beneden zich acht te bewonderen wat nog ongeëvenaard bleef; dat men (’t woord moet er uit!) dweept met het fijn vernuft van de Génestet, en oog noch hart schijnt te hebben voor het scheppend vermogen van Bilderdijk; wat erger is, dat men veroordeelt, telkens op nieuw veroordeelt zonder te kennen; — dat pleit niet voor het hooge standpunt onzer kunst en kritiek, dat is een treurig blijk, dat alle onbevoegde strijders nog niet uit het kamperk verdreven zijn. Wy zeggen het Da Costa na: (de kritiek) „had hier toch niet te doen met een troetelkind van het Algemeen by zijn leven, over hetwelk nu na den dood het recht der kritiek moest geoefend worden. Zy had een rechtvaardig, een onpartijdig oordeel kunnen geven, ondernemen althands! — Wat van dit alles heeft de kritiek van dat fiere jonge Holland geleverd? Kniebuigend voor Goethe, wierookend voor Shakespeare, hoofdknikkend voor Longfellow, is zy er eindelijk toe gekomen om den grooten Landgenoot òf te ignoreeren, òf met louter ironie, bittere Mephistophelische ironie, te bejegenen. „Dat men het intusschen niet vergete: het beoordeelen van Bilderdijk is geene gemakkelijke taak. Bilderdijk houdt ons telkens bezig met zijne eigene persoonlijkheid, zijne wenschen en smarten, zijn wrevel en wanhoop. Men moet die persoonlijkheid kennen in al haar omvang, in al haar lijden en strijden, in al hare droomen en verbeeldingsscheppingen. Bilderdijk treedt voor ons op als Christen, als Wijsgeer, als God- en Rechtsgeleerde, als Taal-, Oudheid- en Geschiedkenner. De

---

1) Da Costa.

dichter Bilderdijk leeft in eene voorwareld, in een verrukkend verkeer met hoogere Geesten, hy leeft met den weêrgekeerden Heiland in eene nieuwe wareldheerschappy. De dichter Bilderdijk eischt van u onvermoeide denkkraft, om met hem alle hemelen en afgronden eener Metaphysische wareld te doorzweven, te juichen, te sidderen, te genieten, te aanschouwen — stoffelijke en onstoffelijke wezens doorkruisen elkanders wegen daar, kampen, vallen, verwinnen — gy moet blijven staren, staren onvermoeid zonder te duizelen, of de dichter ontzweeft u, en gy zijt aan uwe eigene wareld teruggegeven. Was u die vlucht te ontzettend, is de Adelaar uw oog ontstegen, vermeet u dan geen vonnis meer over zijn vleugelenzwang; reeds spiegelt hy zich in de zonneglansen! — Bilderdijk staat voor u als krijger, krijger op elk gebied, van het hoofd tot de voeten gewapend, en doodend waar hij treft. Krijger is hy op het taalgebied, krijger als Rechtsgeleerde en Wijsgeer, krijger vooral tegen al die legers en legertjens, die de Rede huldigen als hoogste koningin, en met hare lauwerkronen zich meenen te tooien. Hy bliksemt links en rechts door die drommen, wondt, doodt, verplet uwe spitsbroeders. Die wreedaart! roept gy. Maar hy streed voor rechten en beginselen, ouder dan de uwen, en alléén stond hy duizenden. — De dichter Bilderdijk kampt voor een geopenbaarde Godsdienst. Vraag nu niet: waarom zingt hy geen lied voor de zonen dezer eeuw? Waarom jubelt hy niet by het nieuwe vrije onderzoek? Waarom koestert hy zich niet in de morgenstralen der nieuwe verlichting? Waarom knielt hy niet voor onze hoogste Godheid, de menschelijke Rede? — Vraag: waarom werd Bilderdijk geen verrader van zijn God, van zijn eigen ziel? —

De mensch Bilderdijk had hartstochten, hevige hartstochten, die de Christen in hem had moeten bedwingen. Wy betreuren het dat die koning, wien het aardsch Heelal een veel te beperkt gebied was, ooit heeft gebogen voor zijn slaaf! Maar dat geeft ons geen recht hem de koningsdiadeem van het hoofd te wringen.

„Daar behoort een eind te komen aan de vereering van den Dichter Bilderdijk”, heeft men gezegd. — Wy zijn overtuigd dat dergelijke machtspreuken geen dichter vonnissen. — Wy, op onze beurt, meenen, dat er een eind behoort te komen aan een redeloze verguizing van den oorspronkelijksten geest, dien Nederland ooit heeft voortgebracht. Wy meenen, dat de vijanden van den Christen Bilderdijk aan hun haat en wrevel geen lucht mogen geven door op den dichter te smalen, als zy uit zijne duizenden Meesterstukken een handvol distels hebben gelezen. Wy meenen, dat het een schreeuwende onrechtvaardigheid is Bilderdijks *Gewijde Poëzy* te veroordeelen, omdat er hier en daar een min kiesche uitdrukking in voorkomt, en omdat woorden als „ingebeelde wareldgoden”, „Godverlateren”, „Heilandschenden” de hier al te weeke zenuwen onzer Neologen schokken. Wy meenen vooral, dat zulke beoordeelaars wat meer eerbied behoorden te hebben voor zoovele oprechte Christenen in Nederland, en treffender bewijzen hunner „verdraagzaamheid” te geven.

In de meeste gedichten van Bilderdijk, heeft een zijner beoordeelaars gezegd, die zeker niet te veel ophad met den mensch Bilderdijk 1), in de meeste zijner gedichten is het oorsponkelijke, onopzettelijke, het uit het hart tot het hart voelbaar. Tusschen den dichter en zijn lezer heeft geen angstig sylbentellen, geen pijnlijk zoeken naar woord of denkbeeld, geen likken en schikken zich ingedrongen. De dichterlijke gedachte heeft zich van de ziel meester gemaakt, houdt haar vast, houdt haar bezig, rust niet eer zij — soms na dagen zoekens, soms als bij het licht van één bliksemslag en in één oogenblik in al haar vertakkingen doordacht is en dan — bij de uitstorting — vangen de denkbeelden in het blinkend gewaad der beeldspraak, met lichtgeschoeiden voet van zelf haar sierlijken kringdans aan, en de woorden komen gedienschtig aangevlogen, als waren zij reeds lang van te voren met zorg gekozen en juist voor die plaats

---

1) S. Gorter.

besteld die zij thans innemen. Er ligt iets waarlijk tooverachtigs in die volstrekte gehoorzaamheid, die onbegrensde plooibaarheid, zoodra Bilderdijk maar beveelt, der voor ons vaak zoo stugge woorden!

„Ik heb, (schrijft Bild. aan H. W. Tydeman) beloofd op den 12^{en} dezer (hy schreef op den 3^{en} Sept.) een dichtstuk over de geesten voor te lezen. Waart gij hier, ik vroeg u, hoe ik het aanleggen moet om hun bestaan en hunnen invloed op onze wereld te bewijzen, niet in goede verzen, maar zoo, dat het een goed Dichtstuk is. Dit zie ik nog niet, hoe uit te werken. Het zal weer op het laatst moeten loopen, en dan in ééne nacht.”

Wie zou nu niet vermoeden, dat in dichtstukken van langen adem, zoo plotseling ontworpen en op het papier gebracht, denkbeelden en vorm veel te wenschen overlaten? Neen, juist dan denkt Bild. zoo klaar en helder, dat elke uitdrukking, by de hoogste dichterlijke verhevenheid, wijsgeerig nauwkeurig is. Juist dan heeft onze schoone moedertaal in zijn mond een bestemdheid, die na Vondel haar niemand wist te geven. Dan vinden wy in hem alles wat hy zelf in den waarachtigen dichter vereischt. Hy spreekt, en het is er, hy wijst aan, en men ziet het; hy roept, en 't heelal gehoorzaamt; hy breidt zijne hand uit, en ziel en zin zijn met wellust en vreugd overstroomd; hy fronst en men siddert; hy zucht, en men schreit; tranen golven, en hy behoeft er alleen een eenigen blik op te werpen, om zaligheid en geluk te herstellen waar jammer en wanhoop regeerden. Ten bewijze bied ik onzen jongelingen zijn *Drie Zusterkunsten* aan. Da Costa plaatste dit chef-d'oeuvre onder de *Leerdichten*. Nescio quare. 't Is een *Lierdicht*, een grootsch verheven *Lierdicht*, en behoort tot de *Gewijde Poëzy*. 't Was vervaardigd op uitnoodiging van een voornaam Toonkunstenaar, om in den Griekschen smaak, by wege van Reien en afwisselende stemmen in zangmaat gebracht, en dus ter gelegenheid eener voorkomende plechtigheid, uitgevoerd te worden; doch men vond de bezwaren te menigvuldig. Daarom gaf de dichter het later uit als een „door-

gaand Dichtstuk", maar meende vooraf het bovengemelde te moeten bekend maken, omdat daarin de reden lag van eenige schijnbare wederspraak in den inhoud, die door de Muziekale verdeeling van het stuk in zang- en andere stemmen weggenomen zou zijn. — De dichter beoogt vooral den hemelschen oorsprong te bezingen van elk overheerschend, bovenzinnelijk gevoel, hetzij het zich lucht geve in zang- en snarenspeel, hetzij het met licht en kleuren toovere, hetzij het zich toeruste en wapene met het *dichterlijk woord*. De kunsten zijn uit God, voeren ons op tot God, en bewijzen dat wy vermaagschapt zijn met hemel en engelen. Hy kampt hier weder als alom tegen die, door opvoeding, onderwijs en omgang verkrachte zeden, die alle denkbeeld van verhevener dan stoffelijke schoonheid hebben vernietigd; tegen het laffe kinderspeel van liefhebbery, dat als Poëzy wordt gehuldigd, en dat alle behoefte van een hooger wareld verdooft en in slaap sust; tegen de laffe theoriën, die al wat dichterlijk is van de dichtkunst uitsluiten, en haar tot een nietig verbeeldingsspeel verlagen.

De vlekkelooze, de in Gods schoonheid zich badende Geestenwaereld is hier weer zijn uitgangspunt en hoogste Ideaal. De stoffelijke wareld is slechts een weerschijn eener hoogere, eener stoffelooze, en elke schoonheid in haar moet van die hoogere wareld een beeld zijn en spiegel, of zy voert tot vergoding en aanbidding der eindige natuur. Men zij gedachtig, dat dit denkbeeld onzen dichter gedurende zijn laatste dertig levensjaren geheel beheerschte. — Deze schijnwareld werd hoe langer hoe meer van haar God afgezonderd, en onderworpen aan vijandige machten. Vandaar zooveel ontzettende worstelingen in Natuur en Menschheid; vandaar die afgrijselijke nacht, die alles in haar duisternis had gedompeld, en die niet kon verdreven worden dan door het nieuwe morgenlicht, dat over 't aardrijk zou stralen bij de wederkomst des Heeren. — Des menschen vermogens, die één moesten zijn in hunne werkingen, één vooral in hunne hoogere genietingen, zijn verdeeld, staan vijandig tegenover

elkander, — en vandaar ook, dat Zang-, Dicht- en Schilderkunst, zoo jammerlijk gescheiden zijn. Alle verhevenheid en schoonheid hangt af van het Zedelijke of Geestelijke, dat in de voorwerpen wordt ontwikkeld. Waar het gevoel van dat Geestelijk- en Zedelijk- schoone verloren is — en 't is voor een ieder verloren, die zich tot geen hoogere wereld meer weet te verheffen — daar zijn ook de schoone kunsten vergaan en vernietigd.

INHOUD DES GEDICHTS.

Aanhef en voorbereiding. — Het tempelkoor wordt geopend, en de Kunsten tooien het altaar der stomme (hier: ontzackwekkende) Poëzy. De dichter hoort en ziet in zijne verbeelding hemelsche zangen, schitterende lichtglansen, die de ziel verheffen en haar het ongeworden Schoon doen gevoelen. 1—14.

Toon- en Schilderkunst zijn zusters, omdat God by 't gejubel der Hemelgeesten in 't Licht zijn thron heeft gesticht, en omdat het licht orde en leven schonk aan 't heelal. — Beide dalen van Boven op ons neder, en beide zijn door God geheiligd. 14—34.

Verheffing en lof van den Kunstenaar, vooral van den Toonkunstenaar en den Schilder. 34—82.

Vermag de Dichtkunst hare twee zusters te bezingen? Lof der Poëzy. Haar vereeniging met Toon- en Schilderkunst. 82—114.

Nu volgt het tweede gedeelte des Gedichts, waarin de Poëzy moet voorondersteld worden zich-zelve, en hare zusters te bezingen.

De Godheid-zelve moet worden bezongen, benevens de geboorte der Poëzy. 114—136.

De Chaosnacht. Wording en werkingen des Lichts. 136—170.

De poëzy der Engelen, ook hare orakels afstortend op onze aarde. 170—194.

Val des menschen, en splitsing zijner vermogens, daaruit gevolgd. 194—242.

De band der Zusterkunsten verbroken. 242—270.

Op aarde bestaat niet dan een schijnbeeld meer der poëzy. 270—286.

Schilder- en Toonkunst verloren hun voorwerp: 't onstoffijk Schoone. 286—306.

Wederkomst des Heilands, en daardoor herleving der kunsten. Beide vurig afgebeden. 306—346. 1)

---

1) Mijne jeugdige lezers, die mijne „Verklaringen van de Kunst der Poëzy mochten gelezen hebben, moet ik hier opmerkzaam maken op twee *drukfeilen*, die in dat boekken zijn ingeslopen. De eerste heeft zich een al te groot gezag aangematigd over den *Tijd*, en acht jaren weggesnoeid uit Bilderdijsks leven, door van de *tien* jaren zijner ballingschap er *twee* te maken. De tweede heeft een werkwoord gevormd, dat ik mij niet herinner in die beteekenis ooit te hebben aangetroffen: *vertuilen*, blz. 52. Lees: *vertuien*, van *tui*, touw.

DE DRIE ZUSTERKUNSTEN.

Facies

Qualem decet esse sororum.

OVIDIUS.

Welaan, nog eens de borst, hoe kwijnende, uitgezet!
Den adem aan den klank der schelle feesttrompet
Gewaagd! Het Tempelchoor ontsluit zich; de achtbre reien
Der Kunsten staan geschaard om palm en myrth te spreien.
Zij tooien 't outer reeds der stomme Poëzy,
De Godheid van dit choor. 't Is hemelmelody
Die neêrziigt; en 't gewelf schakeert zich voor onze oogen
Met duizend glansen van doorvlochten regenbogen
In samenstemming, die onze oogen op den toon
Der Englenharp vergast. Het ongeschapen schoon 10
Gevoelt zich, dringt door 't hart, verheft de ontroerde zinnen;
De ziel versmelt in weelde, en eerbied, en beminnen,
En schiet zich-zelv gelijk een lichtstraal hemelwaart,
Die spiegland wederkeert en afschijnt over de aard.

Ja, Zang- en Schilderkunst zijn zusters, zijn gespelen,
Gevormd, om op deze aard het menschlijk hart te streelen,
En op te heffen tot dien Oorsprong, die in 't licht
By 't Hallelu-gejuich zijn zetel heeft gesticht;

In 't licht de grondstof wrocht, waar orde, en schoon, en leven,
 Die door 't verruikt Heelal met Godlijke almacht zweven, 20.
 Uit wierden, als 't den klomp des baaierts, toen 't ontsproot,
 Met zelfontwikklingskracht doorstroomde en overgoot.
 Ja, licht en harmonie (de aanbiddelijke eerstelingen
 Der schepping, waar 't Heelal met de uitgestrekte kringen
 In wentelt,) zijn van God; Hem-zelfen uitgevloeid,
 En, boven 't menschlijk hart, aan zintuig vastgeboeid.
 Uit Hem is 't, dat ze op ons verkwiklijk nederdalen,
 In golving van de lucht, in diamanten stralen
 Waarin 't penceel zich doopt en wondren schept, de toon
 Zich opheft van omlaag tot d' ongeschapen thron. 30.
 Wijkt, Kunsten, zwijgt, verstomt! verheft u, Zanggenooten!
 Penceel en melody zijn uit één bron gevloten:
 't Is God waarin gy leeft, o edel Zustrenpaar:
 Hy heiligde 't penceel, Hy harp- en cythersnaar.

Maar, waar, waar is de hand', die zulk eene afkomst waardig,
 Haar oefent? — Dat zy naak! — De gloriepalm is vaardig
 En gloeit, om 't edel hoofd te omsluiten in haar ring,
 Dat zulk een dierbre gift van 's Hemels gunst ontving! —
 Gy wien die hemelkracht, dat voorrecht, mocht gebeuren,
 Omgeef u met een gloed van lichaamlooze kleuren, 40.
 ô Kunstenaar! — Kunstenaar? Neen; gewijde Hemelgeest,
 Wien de outervlam zich buigt op dit geheiligd feest!
 De Schoonheid is uw doel, uw voorwerp; — en uw werken
 Zijn de afdruk van uw ziel, ontrukkt aan 's aardrijks perken.
 Wat minnelijk gestarnt' zat by uw vorming voor?
 Wat Engel wenkte u toe uit 's hemels hoogste choor?
 Wat hupplend Geestenchoor mocht om uw wiegjen wemelen,
 En strooide 't met de roos, de leliestruik der hemelen;
 Omwalmdde u met den waas van hemelsche ambrozijn;
 Bestraalde u met het licht van hemelzonnescijn, 50.
 En daauwde er zegen op by 't minlijk flonkeroogen

Des Serafs, met het hoofd naar 't mollig dons gebogen,
 Waarin 't aanminnig kind zijn leedjtens had gestrekt,
 Van de eerbiedvoelende aard met telgiens overdekt?
 Verdienstlijke, ô treê toe, tot 's Hoogsten roem geboren!
 Vertoon u 't menschlijk oog! versier dees tempelchoren!
 Op u is 't, dat men wacht! op u, der Volken eer!
 Voor u buigt palm en myrth, uit eigen aandrift, neêr. —
 Geleerdheid! Wetenschap! wat zijt gy? — IJdle galmen.
 't Voegt Scheppers, Goôn op de aard, te pronken met de palmen! 60.

Bezielers van het doek, die, zelfs Natuur te groot,
 Haar heerlijkst ideaal veredelt en vergoedt;
 Op hart en zintuig heerscht! hoe schittert uw viktorie!
 Wat is de koningsstaf by uwe of 's Dichters glorie? —
 Bezielers van de harp, wat 's uw verdienstlijkheid
 By 't flikkren van den throon en al zijn majesteit!
 Natuur erkende in u haar meesters, Gods gewijden;
 En vormde een lot voor u, dat koningen benijden,
 Wier kruin de zwaarte drukt van 't kroongoud dat zy draagt,
 En duizelt op de spits, terwijl hen 't hart verlaagt. 70.
 Ja, schooner is uw lot! Geen dorens van de zorgen
 Zijn in de lauwerkroon, waarmeê gy prijkt, verborgen;
 Uw pogen is vermaak, uw arbeid is genot,
 Uw zwoegen, wellust; maar! de wellust van een God.
 Bewondring zweeft u om; en de eer verzelt uw schreden.
 De dorre wetenschap worde op den nek getreden;
 Gy treft door oog, door oor, en alles is gedwee
 Als, op haars meesters woord, de golven van de zee.
 Ook deze murmelt na: Gy kent geen tegenstreven,
 Neemt tijd en afstand weg, roept dooden weêr in 't leven, 80.
 En stort met d' eersten toon de kalmte in 't stormend hart,
 Maakt foltring tot vermaak, herschept de vreugde uit smart.

Wie dan verheft uw lof? wie zal die kunsten roemen,

Die, met een kroon gehuld van goud en lentebloemen,
 In harpstift en penceel, in verw en maatgeluid,
 Den sleutel voeren die het menschlijk hart ontsluit?
 Spreekt, Zang- en Schilderkunst! zal Dichtkunst dit vermogen?
 Zy toch heeft nevens u de zelfde borst gezogen,
 Den zelfden adem in den boezem, d'eigen gloed
 In 't vonklend oog, in 't hart, in 't zelfde Godenbloed. 90.
 Zy die 't gelauwerd hoofd, omstraald met zonneglansen,
 Met fieren hals verheft door wolk en starrentransen;
 Voor 's Allerhoogsten thron der Englen sluier plooit;
 En 't aardrijk, langs haar pad, met loovren overstroot!
 Zy snelt de toekomst voor; herroept vervloten stonden,
 In de ondoorgrondbre nacht van 't eeuwverloop verslonden;
 Ontbindt het lotgeheim; en stort orakels uit,
 Als opperpriesteres van 's Hoogsten raadsbesluit.
 De driften buigen voor het machtwoord van haar lippen,
 En kussen aan heur voet de purpren mantel slippen, 100.
 Waaronder 't blinkend kleed, in schitterende esmerald
 Gegespt, langs de elpen heup in zachte golving walt. —
 Zy! zou haar Godentaal, haar zuivre Hemeltonen
 Waarmeê zy de Almacht eert, den roem dier Zustren honen,
 Die ze in heur armen klemt met zusterlijk gemoed,
 En van de zelfde wolk op 'teergestoelte groet?
 Neen, ze is u waardig; en de plechtige eerepalmen
 Herbloeien als op nieuw en groenen op haar galmen
 Met nieuwen luister, door haar ademtocht beziel.
 Hy huldigt Poezy, die voor uwe outers knielt. 110.
 Welaan dan, Poezy! zit voor in deze choren,
 Doe op dit Zustrenfeest uw gouden maatzang hooren;
 Wy luistren — En de Roem, de blijde Onsterfelijkheid
 Daalt neder op uw toon, als door uw hand, geleid.

Op, Choren, zingt, ô zingt! — en wat, wat zult gy zingen? —

d' Ontzachtbren Oorsprong aller dingen,

Die één, die éénig, 't stof uit niet te voorschijn riep,

En de Englen tot Zijn lof, en ons tot Englen, schiep!

d' Almachte, door geen perk, geen ruimte, of tijd omtogen,

Onzichtbaar voor de stoflijke oogen, 120.

Maar voelbaar in 't getroffen hart,

Dat, weggevloed in 't stroomend galmen

Der Hallels die Zijn grootheid psalmen,

In 't heilgevoel verzwolgen werd. —

Hem, Schepper, door geen lof volzongen

Van myriaden Englentongen,

Door Cherubsharpen ondersteund;

Hem, die in 's warelds morgengloeien,

Zijn geest in d' ether uit deed vloeien,

In licht en toonklank blinkt en dreunt; 130.

Wiens adem 't hart, met heilig beven,

Zich om, en in, en door voelt zweven;

Hem zingt ge, ô Poezy, en 't uur waarin ge ontsproot,

Toen 't stoflijke aan de poel der duisternis ontschoot,

En 't heilig jubel, 't eerst, door de Englen aangeheven,

De zaligheid bewees van 't zich bewuste leven.

't Was nacht, een meer dan dood-, — een afschrikvolle nacht,

Oneindig, grondloos diep, eenvormig, ongedacht,

In ondoordringbre stilte, onstoorbaar, onverbroken,

Als in de grafkuil broedt, van lucht en licht verstoken. 140.

Gods Englen stonden stom; hun harp was ongesnaard,

Hun oog gesloten; en geen hemelkreits of aard

Erkenbaar, dan voor Hem die nog den vlerk der winden

Niet aanspande in 't gareel, noch toeliet zich te ontbinden,

Maar, onbeweeglijk in de holte van die vuist
 Hield vastgesloten, die der waatren vloed omsluit,
 En 't aardrijk als een kern, van lichter schors omgeven,
 Ter neêr wierp om het ruim des ethers door te zweven.
 Nu rees Gods Almacht op in al heur wonderkracht,
 En alles stond bezielde met gloeiende uchtendpracht. 150.
 Één woord! en 't Licht ontsproot; de stofklomp is doordrongen;
 Een tastbaar scheppingsal voor 't geestgevoel ontsprongen.
 Één woord! en 't luchtgevolg is door den klomp verspreid;
 't Heelal verdubbelt zich in zicht- en hoorbaarheid:
 't Kent al zijn plaats, zijn rang, zijn orde, en doelbestemming:
 Geen stoornis meer bestaat, weêrstrevingheid, noch stremming:
 't Vloeit alles in zijn kring, onwrikbaar uit zijn plicht,
 En houdt zich allerzijds in 't zorglijkst evenwicht.
 Nu paart zich 't toongeruisch der sfeeren op heur paden
 Aan 't kleurschakeersel van der heemlen lichtgewaden: 160.
 Nu juicht het schepsel. De aard wordt groeizaam; 't leven spruit
 In myriadenvol van veldgewassen uit:
 De hemel kleedt zich met de glinstring van zijn vonken,
 Op 't vloeiende safier, met waterdamp omklonken:
 De zee verzilvert met den voortgebroken stroom,
 En lekt met blanke tong het zandgoud van heur zoom.
 Ja, 's afgronds roerlooze erts schiet uit zijn duister, stralen
 Van blinkend bergkristal en schittring van metalen.
 't Is alles spiegel van elkandren, van zijn God;
 Doorstroomd van eindloosheid, van éénheid, van genot. 170.

Nu, Englen, klonk uw harp — nu tintelden uwe oogen
 Van licht, van gloed, van glans, gevoel, en dankvermogen.
 Nu smolt ge in wellust, en die lust was melody.
 't Onstofflijk schoon huwt thans aan 't zinlijk. — Poezy,
 Gy, alvervuldster, heft, de neevlen doorgebroken,
 d' Omstraalden schedel op, en doet de boezems koken.
 Zy vlammen van gevoel, en de uitgestorte galm

Is, golvend naar omhoog, hun eerste wierookwalm.
 Zy vloeien weg in 't licht, en menglen straal met stralen,
 Doorstralende en doorstraald met de opperste idealen, 180.
 In 't stoflijke uitgedrukt, en, als haar bron, volmaakt,
 Die, eenig, maatloos, gantsch, in elken stofdrup blaakt!

Dit, Dichtkunst, was uw Rijk. — De Machten, Hierarchyen,
 En Thronen, Serafyn, en Cherub, laagre rijen
 Van Englen, smolten (als bezwijmende in 't gevoel)
 In eenen stroom van dank voor 's Hoogsten wareldstoel.
 Van toen, waart ge aan den voet diens zetels neêrgezeten
 Op wolken, aan het hoofd van de onafzienbre keten
 Die heel 'tgeschapendom in onverbreekbare echt
 Met gouden schakels aan zijn heiligen voetbank hecht, 190.
 En stortte orakels af in zuivre hemelsalmen,
 Of hieft 'taamechtig hart in 't steigren van zijn galmen
 Ten hemel, Heraldes door hemel beide en aard,
 Die 'tscheppend borstmerk droeg, waar 't schepsel blind op staart!

Mijne oogen, duikt, ô duikt! — wat poogt ge u op te heffen
 Daar 't bliksem van een glans, wier aldoorbrijzlend treffen
 Heel de aarde in enklen damp deed opgaan, zoo haar hand
 Die kracht niet afpunte op een schild van diamant;
 En nevels uit een daauw van vloeibre regenbogen
 En bloemgeurwaassem schiep, tot sluiers voor onze oogen! 200.
 Ach! ons behoort dat Rijk, dat zalig Rijk, niet meer.
 't Verviel. — Wy zonken, ach! en tot wat diepte, neêr!
 De mensch, zoo Godlijk, lag, met heel de onzaalge wareld,
 Verstoten, en zijn kroon, van heerlijkheid ontpareld,
 In 't stof getreden. — God, God-zelf verborg zich hem.
 De ontzachtbre donderknaal werd de Almacht tot een stem,
 Heur thron, met schrik omwald; en 't hartbeklemmend duister
 Omschorschte 'tschepsel, niet meer vatbaar voor dien luister.
 De logge stofklomp drukte, en de englenwiek der ziel

Verlamde. 't Hart vergat de hoogte die 't ontviel. 210.
 Het zintuig werd verdeeld, en 't zinlijk welbehagen,
 Weêrstrevig aan zich zelf, werd angstig boezemjagen,
 Der zelfheid pijnlijk, en tot walging van 't gemoed
 Voor hooger vatbaarheên gevoelig. De Englenstoet
 Deinsde af, en vond den weg naar 't harte toegesloten,
 Waar eens hun heiligheid, met d'adem ingegoten,
 Aan de onschuld mengelde in een boezem, rein als zy,
 En ziel en zintuig stemde in zuivre harmony.
 Van toen werd in ons-zelv' 't bewustzijn onderscheiden,
 Het oog ging over 't stof, 't gehoor in klanken weiden, 220.
 Maar 't was geen Godheid meer, die 't in den galm of 't licht
 Gevoelen deed aan 't hart door 't klankvlies of 't gezicht.
 Ach, kleuren, vormen; maar beteekninglooze trekken;
 Ja, lettren, schoon gewrocht, maar zonder zin te ontdekken!
 Geluiden, waar natuur zich-zelve lof in zong;
 Maar niet die Godsstem meer, die hart en merg doordrong,
 En d'onbesmetten geest, op haren galm verheven,
 In 't wolkend luchtgegolf der heemlen om deed zweven,
 En tuimlen in den zwaai der Englen van Gods thron!
 't Gevoel van 't hart verstompte, en schiep, voor 't Godlijk schoon 230.
 Zich-zelv' gedochten om te troetlen, door een reden
 Omdravende in 't gespan der driften, aangebeden,
 En waar de wierook voor op 't outer werd geblaakt,
 Den God geheiligd, wien een ijde trots verzaakt.
 Ach! Waarheid was niet meer; heel 't leven, loutre logen.
 Ja, zelfs Gods hoogste gift, 't geheiligd spraakvermogen,
 Die 't stofloos zelfgevoel, in vlotte lucht omkleed,
 Van de eene in de andre ziel als lichtstraal vloeien deed,
 Werde levenloos, en loste, in zijn onzichtbre banden
 Het snoer des menschedoms op, gestrikt in de ingewanden; 240.
 En laf gemurmel, uit geen boezem meer beziel,
 Hoonde in den mond, dien God, van wien hy d'adem hield.

Toen scheurde ook de eedre band dier Zustren, hier op aarde,
 Die 't hoogste firmament, tot heur verheemling, baarde,
 En 't was als de Oudheid, in haar fabel, 't rijksgezag
 Der broedren maalt, gesplitst door 't roekloos vreêverdrag,
 Waarby de drietand die de golven klutst der wateren,
 Die scepter die de lucht van 't bliksemvuur doet klateren,
 En de ijzren gaffelstaf van 's afgronds duistre nacht,
 Tot wrakken werden van één Godlijke Oppermacht. 250.

Dat snoer van eenheid scheurde, aan flarden weggevlogen;
 Geen schilder meer voor 't oor! geen zanger meer voor de oogen!
 De Toonkunst reet zich van de Zangkunst van 't penceel,
 En deze ontvlood den prang van 't zusterlijk gareel;
 En Dichtkunst, ach! — in 't hart mistroostig neêrgezegen,
 Sloeg met de ontploken vlerk geen wapprende Englen tegen,
 Maar stond, vereenzaamd in den boezem, scepterstaf,
 En toom, en prikkel, aan een nieuwen heerscher af,
 Het mijmerend verstand verstiet haar, bond heur wieden
 In kluiusters, en zy kroop. — Geheiligd Morgenkrieken, 260.
 Gy, wieg des menschdoms, die in koelen palmenwijn
 En frische dadeldruif, by zuivrer zonneshijn,
 Nog flauwen weêrschijn biedt van 't algenoezaam Eden,
 Maar thands door de ijzren zool der woestaardy vertreden!
 Gy, Vaderland van 't licht, gy voedsterde in uw schoot
 De balling, daar ze, onthuld, naar grot en schuilplaats vlood,
 En de aakligheên betreurde eens aanzijns, diep vervallen,
 Terwijl de Hoogmoed praalde in opgedolven wallen,
 Of week- en weeldrigheid, insluimrende op 't satijn,
 't Genot van aardworm koos voor 't heil van Serafijn. 270.

Gy, Dichtkunst, kost dit lot, uw hand die kluiusters dragen? —
 Neen, 't was uw schijnbeeld slechts, dat sluiimrende oogen zagen,
 Bedrogen harten zich in bloote mijmery
 Verbeeldden. — Dichtkunst, neen, is onbedwingbaar vrij;
 Haar woning, by dien throon, waarze aan den voet gebogen

De Godsbevelen hoort, en met vertrouwende oogen
 De toekomst inziet by haar wording, voor 't ontstaan.
 Haar slagpen fnuikt geen macht; zy neemt geen ketens aan.
 Neen, maar ze ontweek eene aard, den Englen vreemd geworden,
 En haatlijk — ach! voor 't minst, onwaardig aan hunne Orden. 280.
 Zy vlood; maar liet nogthands een flikkring van heur gloed
 In 't hart des stervlings, tot vertroosting van 't gemoed:
 Een vonk van hemelvuur, gekweekt in de ingewanden
 Om steeds voor hemel, deugd, en waarheidszucht te ontbranden;
 En dees, dees enkle vonk bleef glorende in die nacht,
 En werd de troost en 't licht voor 't lijdende aardgeslacht.

Maar gy, ô Schilderkunst! gy, Toonkunst! wat valleien
 Verborgten u? Wat den, bij 't kraai- en roerdompschreien?
 Of welke klove van een opgespleten rots
 Herbergde u in haar kluft voor de ongenâ des lots? 290.
 Waar bleef uw voorwerp, waar de schoonheid, heel uw wezen!
 Of, leerde uw teedre hand gevloekte distels lezen
 Voor bloemen uit den hof van 't hemelparadijs;
 En schonkt ge uw zuiverheid aan vuige lust ten prijs'?
 Ja, 't was dat oog der ziel, dat geestgevoel, niet langer,
 Dat tevens Schilder schept, Poëet, en Harpsnaarzanger;
 Den Maler in de vorm 't onvormlijk schoon ontbloomt,
 Den geest in 't stofbeeld maalt, en 't leven in de dood.
 Ja, 't was die trilling niet van ziel en zenuwsnaren
 Waardoor we 't heilig Al in 't golvend hart ontwaren, 300.
 Die (als op de elpen luit de snaar- met snaartoon klinkt)
 Van heemlen melody, in 's boezems wand ontspringt.
 't Was droombedrog voor 't oog, en kitt'linglust voor de ooren,
 Waar zede- en zelfgenot bedwelmende in versmooren.
 't Vermaagschapt Engeldom beschouwde 't, maar van verr',
 En week; — en de afgrond loeg met schaatrend tandgekner.

Maar eindelijk (stervling, juich!) een nieuw verschiet gaat open.

Dees kleiklomp heeft weldra zijn dwaalkring afgeloopen;
 De hemel neigt weêr tot hereeniging met de aard,
 En schiet zich lachende uit door 't neevlig wolkgevaart. 310.
 De morgen naakt: de Zon der ongeschapen waarheid
 Breekt door, en 't wijd Heelal doorschemert van heur klaarheid.
 't Godslasterlijk gewormt' dat in zijn drekhuop wroet,
 Verbergt het hoofd vergeefs by de aanbraak van dien gloed.
 Hy naakt, de Godmensch naakt, in 't Godlijk Alvermogen
 Dat de aarde krimpen doet voor d' opslag van zijne oogen,
 Daar de adem van zijn borst gebergte en rots versmelt,
 En met de bliksemkracht heel 't aardrijk oversnelt.
 Hy naakt, de Goël naakt, de hoop waarop wy staren!
 Om 't broedrendom op nieuw aan 't broedrendom te paren, 320.
 (Het afgevallen, aan het heiliger geslacht)
 Dat, brandende van liefde, op hun omarming wacht!
 De Choren reiken reeds van uit den scheur der wolken
 Hun jubelharpen toe aan de opgetogen volken,
 En de invloed toont zich weêr van waarheên, lang verzaakt,
 Wier lichtstraal 't hart verwarmt, voorlang reeds uitgeblaakt.
 Schiet, stralen, ô schiet uit! en, Heiland, laat het dagen!
 Reeds hebben we in dit juk ons-zelv' te niet gedragen.

En Dichtkunst, gy die 't hart aan Jezus voetbank voert,
 Gy, aan uw Zustren eens zoo teder vastgesnoerd! 330.
 Hervlecht dien zuivren band: laat spraak, en verw, en zangen,
 Uit de eigen borst beziel, gelijke kroon ontfangen;
 En vliet', by 't zelfde licht als aller wieg bescheen,
 Penceel en harp met u door 't zielsgevoel tot een!

Ja, 'k zie die morgenstond in d' arbeid der geboorte!
 Waai aan, ô balsemlucht uit Edens palmloofpoorte,
 Ontlast van wachter en heropend! Waai ons aan!
 Dring reine boezems door, die voor hun oorsprong slaan,
 Wier golving 't zuivre hart in heemlenweelde wiegelt,

En waar Gods heiligheid, Zijn godlijk beeld, in spiegelt! 340.
Wek daar 't verduisterd schoon, 't onwraakbare ideaal
Der Waarheid, uit den band van 't zielenkluistrend staal
Waar in 't versluidert, op! Zij hart, en oor, en oogen,
En zin- en spraaktuig één, één strekking, één vermogen!
Één wederschijn, één stem, één adem, één gevoel,
In voorwerp onverdeeld, en onverdeeld in doel!

OPHELDERENDE AANTEKENINGEN.

---

v. 1. Het schijnt, dat een plotseling afgebroken aanhef by Bilderdijk altijd een schoon dichtstuk moet beloven, zooals in zijn overheerlijk Epos (niet leerdicht) *De Dieren*:
Genoeg (schoon nooit genoeg) in eigen borst gewroet!;
in zijn leerdicht *Het waarachtig Goed*;

Van hier, wie vreugde zoekt! mijn zang ontspringt aan 't hart.

Da Costa beweert, dat een leerdicht eigenaartiger geopend wordt met een sleepend rijm. Ik zie niet, waarom? De eerste gedachte, waarmeê een leerdicht aanvangt, kan ook eene „vast-en-grootheid van galm” vereischen, waarvoor dit rijm minder berekend is.

v. 3. *Het Tempelchoor ontsluit zich*. 't Is het fransche *s'ouvre*, zooals v. 11 *Gevoelt zich voor laat zich gevoelen het se sent* van die taal is. Zoo zegt B. in zijn *Ondergang der eerste wereld: de grond herbouwde zich*. De uitdrukking is min of meer tegen ons taaleigen, en buiten poëzy volstrekt af te keuren. In een dichtstuk kan zij vaak veel leven en kracht aan de voorstelling byzetten. Een dichter, heeft Bilderdijk ergends gezegd, is boven zijn taal, en mag alle *Ismen* gebruiken, mits hy het versta. Maar men houde zich in de taal niet te spoedig voor een Bilderdijk!

de *achtbre reien* d. i. choren. *Rei* is van *reien*, dansen, scharen, en daarom in oorsprong en beteekenis onderscheiden van *Rij*, reeks.

Vondel zegt in zijn *Palamedes* geheel verkeerdt:

Daer lacht een beemt, een klaverwey,
Omcingelt met een *boomenrey*,

omdat een choir van boomen geen denkbeeld oplevert. Maar doorgaands neemt hy het onderscheid nauwkeurig in acht, zooals in zijne *Herscheppingen*:

Maer boven ging de kunst de valdeur rijk bekleeden

Met twalef merken van de zonne op eene ry.

In zijne Altaargeheimenissen voegt hy beide naast elkander:

De Godsdienstzon, te water opgeklommen,

Zag in de Rij en Rei der Priesterdommen

De Cezars treên.

Volgens Huydecoper beteekent rij zaken die op een *rechte streep* staan. Juister is de verklaring van Bilderdijk, dat het de *richting*-zelve is, en met *richting*, *recht*, en *regel* van één oorsprong. Verg. v. 184. — *Rei* is altijd mannel., *rij* vrouw., en dit laatste in het mannel. geslacht te bezigen, zooals sommige schrijvers doen, is geheel en al tegen den aart onzer taal.

v. 4—6. Even plechtig en grootsch is de aanhef van zijn dichtstuk *de Schilderkunst*:

Het outer is getooid, de wyrookvaten blaken;

De zilvren feestbazuin doorklinkt de tempeldaken,

En daagt de jonglingschap voor 't plechtig chooraltaar.

Geheel eigenaartig laat de dichter hier al dadelijk het outer tooien der Poëzy, omdat zy in deze choren moet voorzitten. *Outer* is evenals *altaar* van 't Latijnsche *altare*. Eenige schrijvers maken onderscheid tusschen *outer* en *altaar*, en gebruiken het eerste voor een „draagbaar brandvat op zijn standaard.” Deze onderscheiding is echter geheel willekeurig.

v. 7. *Die neerzijgt*. Men brenge de laatste lettergreep van *neerzijgt* niet te snel uit. De tweede voet van dit vaers is geen iambus maar een choreus; doch na de eerste helft van dien voet

moet hier een vrij lange rust vallen. Sneller moet men uitspreken: *en 't gewelf*, waarachter een nauw merkbare rust moet vallen; veel sneller: *schakeert zich voor onze oogen*, welk halfvaers men, om zijn schoonheid volkomen te genieten, onmiddelijk moet verbinden met de eerste woorden van v. 8.

't Gewelf schakeert zich voor onze oogen met duizend glansen van doervlochten regenbogen in samenstemming beteekent: het gewelf mengelt voor onze oogen kleuren, die met door elkaâr geslingerde regenbogen, waarin duizend glansen spelen, samenvloeien. Men weet, dat de regenboog ontstaat, wanneer de stralen der zon in de regendroppelen gebroken en teruggekaatst worden, waardoor zijne kleuren dezelfde zijn als die van het spectrum by de straalbreking door het prisma: rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo en violet. Tot recht verstand van deze schoone plaats herinnere men zich nog, dat dikwerf evenwijdig aan dezen boog zich een nog grooter boog vertoont, waarin de kleuren elkaâr in omgekeerde orde opvolgen. De dichter toovert derhalve in een paar verzen weder eene grootsche, aanschouwelijke en tevens eenvoudige schildery voor onze verbeelding. Wy zien de schilderkunst in hare hoogste Idealen voor ons, wy zien haar spelen met
Zonnestrallen,

In 't zevenvoudig licht ontbonden.

Hoe Simon Gorter ooit heeft kunnen beweren, dat Bilderdijk, met al zijn meesterschap over de taal, zelden kort wist te zijn, is my een raadsel. — Liever wijs ik er hier met hem op, hoe onze dichter zijn meesterschap dankt, ja aan den gloed van zijn verbeelding en 't geen meer den dichter door de natuur geschonken wordt, maar vooral aan zijn helder oordeel, en aan zijne volkomene kennis van de stof, die hy behandelt; „dat hy door studie en wetenschap de wereld veroverd had, eer hy zich vermeette er den tooverstaf van zijne poëzy over te zwaaien; dat hy daarom in de keuze van zijn beelden zoo juist, in de uit- en afwerking, ook by de snelste dichterlijke vaart, zoo nauwkeurig is, dat zijne poëzy nooit eene gewaarwording van

onevenredigheid en valscheid achterlaat, by haar nooit het gevoel de oogen voor het gezond verstand behoeft neêr te slaan, maar én gevoel én smaak én oordeel gelijkelijk bevredigd worden.”

v. 9 en 10. *Die onze oogen op den toon der Englenharp vergast.* Een vitter bevreemdt het misschien, dat B. in drie op elkaar volgende vaersregels tweemaal het woord *oogen* gebruikt. Doch men beproeve eens voor een van beide een ander woord in de plaats te stellen, men zal ondervinden dat elke poging schipbreuk lijdt. — Neemt gy *oogen* weg uit v. 7, zoo moet gy ook v. 8 veranderen, en wie zal dat verbeteren? In v. 9 *onze oogen* in *de blikken* te veranderen zou onuitstaanbaar zijn. *Oogstraal* en *oogblik* drukken, hier althands, minder uit, en hebben 't zelfde woord in zich, dat men vervangen wil. *Opslag* verlamt het vaers, en is daarenboven te algemeen. — Wy roeren dit aan om te doen zien, dat het vaak louter pedanterie is een dichter te willen berispen of verbeteren en dat het veel beter is een zelfde woord, in één regel zelfs, tweemaal te bezigen, dan een dichterlijke gedachte van al haar oorspronkelijkheid te berooven. — Die oorspronkelijkheid is hier treffend en verrassend door haar verhevenheid. De dichter gaat den zusterband bezingen, die Zang en Schilderkunst onderling verbindt. Daarom verheft hy de schilderkunst tot muzyk. — Datgene, wil hy zeggen, wat de toonkunst in de harten te weeg brengt door hare streelende en verrukkende melody door onze ooren in de ziel te doen vloeien, brengt de schilderkunst in onze harten te weeg door onze oogen te treffen.

Ze is Dichtkunst, ze is muzyk, zy zingt in zonnestralen!

Tevens wijst hy er op, hoe ook de schilderkunst ons aan onze hoogere bestemming herinnert, door haar onze oogen te doen vergasten op den toon der *Engelenharp*.

v. 11. *Dringt door 't hart, verkeft de ontroerde zinnen.* De ziel moet door het schoone getroffen worden, en dan het zinnelijk gevoel verheffen en adelen. 't Genot der schoonheid is niets

minder dan wat men een zinnelijk genot pleegt te noemen. 't Gevoel der schoonheid ontstaat uit een streelend bewustzijn der ziel, dat zy boven de stoffelijke wereld is; en wanneer die stoffelijke wereld haar treft en het schoonheidsgevoel opwekt, is het, omdat zy ten spiegel verstrekt eener hoogere. De theorie: de *natuur om de natuur*, is zoo koud en zielloos als zy ongodistisch is.

v. 12. *Schoonheid is Waarheid*, en waar zy de ziel volkomen beheerscht, moet zy eerbied en liefde kweken voor de Bron aller schoonheid, God.

v. 13 en 14. De ziel, door het schoone getroffen, verheft zich tot den Oorsprong der schoonheid, 't geen hier treffend wordt voorgesteld onder het beeld van een zich hemelwaarts schietenden lichtstraal: de ziel, aldus haar Oorsprong naderby gevoerd, verheft de zinnen des lichaams, en stort haar gevoel in anderen over: 't is dezelfde lichtstraal, op aarde weêrgekeerd, maar nu zijn God weêrspiegelend en over de aarde zijn glansen verspreidend.

v. 15 — 18. Aan den zusterband van zang- en schilderkunst wordt hier de verhevenste beteekenis gegeven door de verklaring, dat die God, tot wien beide het menschelijk hart verheffen in het *Licht* en in het midden der jubelende Engelenchoren (by 't Hallelu-gejuich) zijn zetel heeft gevestigd. Daardoor wordt tevens ook de hemelsche gedachte opgewekt, dat wy met een hoogere wereld op 't nauwst verbonden zijn. Een minder kundig dichter zou misschien dadelijk na den eersten aanhef de verschillende uitwerkselen der twee zusterkunsten voor de verbeelding hebben gebracht. Maar 't ware niet mogelijk de verbeelding levendiger te treffen, dan B. hier doet, noch de beide kunsten hooger te verheffen dan hy, wanneer hy zingt, dat God in het *Licht* woont, en dat Hy in dat licht by 't gejubel der Geesten zijn thron stichtte. En hoe kon de band, die haar vereenigt, ooit meer hemelsch zijn?

v. 19—22 Tot verduidelijking van deze en vele andere plaatsen in *Bilderdijk's* gedichten, diene het volgende.

De aarde was, volgens zijn gevoelen, voor de wording des lichts, een woeste klomp van allerlei doorengemengde stoffen, waarin orde noch verband te vinden was. Uit dien toestand geraakte zy door de werking van het licht, dat hy voor eene bijzondere stof hield, die met eenige aardsche stof verbonden, het vuur maakt.

Dit laatste is noodig tot alle chemische werking en om de zoogenoemde affiniteiten in dadelijkheid te stellen. — Zoo werd dan door de werking des lichts de nog geheel woeste aardklomp een dik vloeibaar mengsel, waarin de stoffen, die in water ontbonden hingen, zich moesten ontwikkelen. Hierdoor ontstond tevens bij de rotatie de sferoïdiese gedaante, die de uitzetting aan den grootsten cirkel der rotatie, aan onzen aardbol moest geven. Nu zonken de zwaarste stoffen neder; en vooral de zware lichamen, die de vloeistof niet ophouden kon.

Van daar de verschillende lagen van stoffen. — Daar de neêrploffing der stoffen van alle zijden plaats greep, moesten zy elkaâr op zekere diepte ontmoeten, onderling steunen, en aaneenklevan, waaruit een soort van gewelf ontstond over een inniger kern, die de chemische werking nog niet ondergaan had, omdat het licht nog niet geheel was doorgedrongen.

Zoo ontstond dan een bol van verschillende deels kristalachtige, deels poeierachtige lagen, in 't water gevormd, rondom een diepere kern, terwijl de vloeistof, waarin de bezinking geschied was, daar over heen dreef. Daarna hadden de verdere ontwikkelingen plaats. Toen eindelijk de zon daar was, en de invloed van hare bestraling op dampkring, water, en droogte zich had gevestigd, konden er levende dieren zijn. — Hierdoor zijn deze vaerzen verklaard. Door het licht voort te brengen wrocht God de grondstof, waaruit orde, schoon, en leven ontstongen, omdat het licht dit alles aan den aardklomp meedeelde. De zin is: (zang- en schilderkunst verheffen ons tot dien Oorsprong, tot God), die in het licht de grondstof voortbracht, waaruit orde, schoon, en leven, die door 't verrukt heeal

Gods almacht getuigen, voortkwamen (want dit beteekent hier: *met Godlijke almacht zweven*,) voortkwamen, toen dit licht (*als 't*) by zijn wording (*toen 't ontsproot*) zelfontwikkelingskracht meedeelde aan den woesten aardklomp.

Het denkbeeld (zijne geologische waarde daar gelaten) is hoog dichterlijk, en vooral verheffend voor het onderwerp van zijn zang.

In zijn dichtstuk *Het Vergaan*, dat aan de Tydemans zoo uitstekend beviel, en een dier Meesterstukken is, die ons „de identiteit van poëzy met Godsdienst en waarachtige wijsbegeerte” bewijzen, zingt hy insgelijks:

't Gaat vast, daar was een tijd, dat hemel beide en aard
 Van uit den moederschoot des duisters werd gebaard,
 De lichtstraal, met de stem der almacht uitgevloten,
 De logge stof doordrong, nog vormloos voortgesproten,
 En 't eerste roersel schonk dier zelfontwikkelingskracht,
 Die door 't bezield Heelal Gods scheppend woord volbracht.
 't Gaat vast, dit aardrijk wierd. De stroom die 't overdekte,
 Gaf aan een droogte plaats, die 't glooiend lichaam rekte
 En heuvelig ophief, om met veld- en boschplantsoen
 Het wordend diergeslacht van uit zijn schoot te voên.
 De zwaarte en aantrek der verwantschap deed de deelen
 Verwijdren, samenvliên; en door elkander spelen;
 En de aardboom, lust voor 't oog, en waardig die hem schiep,
 Viel thands den mensch ter woon, dien Hy in 't wezen riep.

't Woord *orde* wordt in de beteekenis, waarin het hier voorkomt, beter geschreven *orden*, daar *ord* of *orde* aanvang beteekent. Da Costa dacht daar niet aan, toen hy het meervoud van dit woord in de beteekenis van *reeks* afkeurde.

v. 23—30. *Harmony*. De Toonkunst moet op harmony en melody gegrond zijn. De harmony wordt hier met het licht *de eersteling der schepping* genoemd, versta: der *volwrochte schepping*. *Het Heelal* met zijne *uitgestrekte kringen* *wentelt in licht en harmony*; in *licht*, omdat dit de wereld bestraalt en ontwikkelingskracht

schenkt: in *harmony*, omdat in de geheele schepping de volmaaktste orde heerscht, en zy één lofakkoord is voor haar schepper. Waarschijnlijker is het nog, dat hy *licht* en *harmony* de *eerstelingen der schepping* noemt, omdat Hy voor de zichtbare schepping reeds onzichtbare Geesten had geschapen, in welke schepping de verhevenste orde en *harmony* heerschte.

Hemzelven uitgevloeid, niet in pantheïstischen zin, maar om te beteekenen, dat zy God, als ware het, voor ons innig gevoel het volmaaktst weergeven, God, die *het Ontoegankelijk Licht* wordt genoemd, en in zijne hoogste Eenheid hoogste Harmony is. De uitdrukking is stout dichterlijk, te stout misschien, omdat zy, naar de letter opgevat, onjuist is. De verheffing van geest, zegt onze dichter ergens, de kracht van het bruischend gevoel, waarin de dichter is, moet hem die recht aangedaan is, natuurlijkerwijze wel eens vervoeren, om, daar hy 'tgeen hy gevoelt en geprest wordt uit te storten, niet met de gewone woorden of uitdrukkingen daarstellen kan, zulke (niet te kiezen, maar onwillig en onwetend) te gebruiken, die verder loopen dan zijn eigen oordeel ze goedkeuren zou; maar die, terwijl zy 'tgeen hy denkt niet te kennen geven, echter met zijn gevoel eenigermate overeenstemmen in de kracht of schittering, waarmede zy treffen. Is 't gevoel alles in den dichter, zoo kan dit, zoo moet dit, al te sterk aangezet, alle beelden die zijn denkvermogen zich schept, overnevelen, overschitteren, en verdichterlijken. *Hem zelven uitgevloeid* is veel dichterlijker, wat de taal betreft, dan *uit Hem zelven gevloeid*, zoo zegt hy elders: 't menschelijk geslacht, *het aardrijk overspreid* voor: *over het aardrijk verspreid*; *roof, den schouder opgeladen* voor: *op den schouder geladen* enz.

En boven 't menschelijk hart, aan 't zintuig vastgeboeid, omdat zy dat hart beheerschen en verheffen. *In golving van de lucht*: door de Toonkunst namelijk, *in diamanten stralen, waarin 't penceel zich doopt* enz.: door de schilderkunst in hare kleuren en kleurschakeering. *Diamanten* is een keurig epitheton, omdat men zich dadelijk de helderheid en doorschijnendheid van den diamant voor

den geest roept, waardoor het woord *stralen* levendiger tot de verbeelding spreekt.

v. 31—34. Wie denkt hier niet aan het schoone woord van Augustinus: In luce habitas, mi Deus, in luce gloriam tuam cantant Angeli! Lux clarissima tui imago, Lux aeternae Tibi lucens in plenitudine tui luminis! Ex te lux, Lux incomprehensibilis, ex te harmonia, Ordo aeternae! — Gij woont in het licht, mijn God, in het licht zingen de Engelen uw glorie! Het licht is uw sprekendst beeld, o Licht eeuwig lichtend voor u-zelfen in de volheid van uw glans! Uit u, o nooit begrepen licht, is het licht, uit u de harmony, o eeuwige Orde! — Men ziet, dat de groote Kerkvader ook dichter kon zijn!

v. 35. *Maar, waar, waar enz.* Al deze *a* klanken hebben misschien iets vreemds voor het oog, geenszins voor het oor. *Maar* is geheel toonloos, 't eerste *waar* heeft den toon, het tweede is wederom geheel toonloos, en, als ware het, een naklank van het eerste *waar*, met emphasis uitgesproken.

v. 37. *En gloeit.* Ongemeen dichterlijk en schoon, en verheffend voor den kunstenaar, die den moed zal hebben de zusterkunsten te bezingen. — De gloriepalm is gereed, neen, hy *gloeit* reeds, in de tweevoudige beteekenis van *hevig verlangen* en *blaken*, om het hoofd te omslingeren enz.

v. 40. *een gloed van lichaamlooze kleuren.* Contradictio in adiecto, zegt de fysikus. Hemelsche poëzy, roept de dichter, hemelsche poëzy, die ons gevoelen doet, dat de kunstenaar boven de stofelijke wereld is, dat hy haar bedwingt en beheerscht naar welgevallen!

42. *Wien de outervlam zich buigt.* Even dichterlijk van vorm als van denkbeeld. *Wien* vervangt hier het meer alledaagsche: *voor wien*. De outervlam buigt zich voor den kunstenaar, om te erkennen, dat hy van een hooger orde is.

v.v. 43 en 44. *En uw werken zijn de afdruk van uw ziel, ontrukkt aan 's aardrijks perken*, d. i. wat gy als kunstenaar daarstelt is het uitvloeijsel van uw ziel, wanneer zy zich boven aard en stof

gevoelt, en deze wereld aan een hoogere onderwerpt. — Diep te gevoelen wat Zedelijk en Geestelijk groot en verheven is, heeft iets bovenstoffelijks, iets wat aan de hoogere Geesten eigen is, en de uitdrukking van zoodanig gevoel moet schokken, vervoeren, meêsleepen, en den mensch doen gevoelen, dat hy een hooger wezen is dan al de wezens die hem omringen. — Mocht men toch eens weêr recht gevoelen wat de kunsten zijn, wat vooral de aardverhemelende poëzy is, en hoe verheven de mensch moet wezen, die met zulke hemelsche gaven is toegerust! Hoevele menschonteerende kunsttheoriën zouden een bos naar de wangen jagen, en geen aanhangers meer vinden! De verstandelijke mensch, zegt Bilderdijk, ziet *waarheid*, de zedelijke gevoelt *goedheid*; maar het hart deelt in het genot des waarheidsgevoels als een goed; het verstand, in de zaligheid van het innige heilgenot als een waarheid; en het is dus, dat door het gelijkelijk getroffen worden van beide, dat wonderzinnig gevoel ontstaat, dat wy *schoon* noemen 1). — Altijd en in alles is God dus de Bron der ware schoonheid, omdat Hy de hoogste Waarheid zijnde, de hoogste en eerste schoonheid is. Men merke nog op, welk een verhevene korthed er in Bilderdijk's verhevenste vaerzen heerscht, maar tevens hoe helder en klaar altijd zijne voorstelling is. Nergends eenige oneffenheid, nergends duisterheid!

v. 45. *Wat minnelijk gestarnt' zat by uw vorming voor?* Om de gelijkheid in den voorletterklank van *vorming* en *voor* zou ik hier liever lezen: *zat bij uw wording voor*.

v. 47—54. Deze regels ademen, bij al het grootsche en verhevene der dichterlijke gedachte, eene lieflijkheid en tederheid, die, recht gevoeld, ons iets hemelsch door de ziel doen stroomen. Ook de vorm beantwoordt weêr volkomen aan het verrukkende der denkbeelden. Alleen is het woord *hemel* in drie achtereenvolgende vaerzen misschien wat dikwerf herhaald. *Strooide* is hier minder dagelijksch en daarom dichterlijker dan *bestrooide*;

---

1) Versta: 't gevoel van 't schoone.

ook beperkt het 't denkbeeld minder, en stelt der verbeelding, indien ik het zoo mag uitdrukken, de handeling kwistiger voor. *Leliestruik* is dichtelijker dan het enkele *lelie* zijn zou, gelijk over 't algemeen samenkoppelingen een woord verdichterlijken, ofschoon *de leliën der hemelen*, om den snellen afloop van het tweede hémistische ook niet onbevallig zijn zou. Lieflijker nog ware misschien *leliëbloem*.

Omwalmde klinkt in sommiger ooren misschien weinig dichtelijk. Maar men bedenke, dat de oorsprong van *walmen* in *walen* ligt d. i. draaien, slingeren, rondwentelen, woelen enz. *Waas* wordt hier in 't mannel. geslacht gebezigd als wortel van *wazen*. 't Is anders ook vrouw. en voor *gewaas*, vooral van boomvruchten gebruikt, onzijdig. De voorstelling van den Seraf, die zijne minnelijk-flonkerende oogen op het dons slaat, waarin het wichtjen zijne leedjens uitstrekt, terwijl de aarde telgjen schiet, om het kind eerbiedvol te overdekken, is zoo verheven en eenvoudig en beminnelijk tevens, dat het niet mogelijk zijn zou meer aandoeningen te gelijk bij den lezer op te wekken, of den kunstenaar naauwer met de Geestenwareld te verbinden.

Flonkeroogen is een by uitstek dichtelijk woord, zooals al de werkwoorden, die in eens uitdrukken wat men anders door meer woorden moet wêergeven, als: *slikkeroogen*, *staroogen*, *schemerstaren*, *hangwieken* (bij Vondel) enz.

v. 55. *Verdienstelijke, o tree toe, tot 's Hoogsten roem geboren.* Er is een zeer bevallige wending in dit vaers, die men best gevoelt wanneer men leest:

Tree toe, verdienstelijke, tot 's Hoogsten roem geboren!

Dit laatste heeft ook de voeten van een Alexandrijn, maar de melody is verr' te zoeken. — De pyrrhichius in den derden voet heeft zijne schoonheden, wanneer het vaers snel doorloopt, als:

Ik zag uw Koningen gebliksemd van hun thronen;
of ook wanneer in 't midden een vrij lange rust valt, als:

Wel hebt gy Koningen, — maar monsters ook geteeld.

De samensmelting in de tweede helft van den tweeden voet

heeft hier mede hare zachtheid. Ook is het volstrekt niet toevallig, dat B. hier *treé* voor *treed* schrijft. Dit laatste zou hier om de *t* van *toe* te hard zijn.

v. 56. *Versier*. 't Heeft my altijd bevreemd, dat B. niet schrijft *vercieren*, daar hy zelf *cier* in *goede cier maken* afleidt van het Fransche *chère*, 't Italiaansche *ciera*.

Bij Cats leert men *chieraat*. Vondel bezigt doorgaands *vercieren* voor *ornare*, *verzieren* voor *ingere*.

v. 58. *Uit eigen aandrift* d. i. uit eigen beweging, maar levendiger en krachtiger dan dit.

v. 60. 't *Voegt Scheppers*, kunstenaars namelijk, die de natuur niet bloot nakuischen, maar haar opvoeren tot een hooger Ideaal.

v. 61—64. Versta: Gy, schilders (*bezielers van het doek*), voor wie de natuur moet zwichten; die het heerlijkst dat de natuur U aanbiedt nog weet te veredelen; die ziel en lichaam (*hart en zintuig*) weet te beheerschen, hoe schitterend is uwe overwinning en zegepraal (daar gy de natuur-zelve overwint)! — Hooren wy nu eens hoe hy dat scheppend vermogen des kunstenaars in het algemeen bezingt:

Hy spreke; een wereld beurt haar schedel uit het stof!
 De woesterny verdwijnt voor Edens palmenhof!
 Paleizen steigeren; en praal- en eerezuilen
 Verrijzen uit de nacht der onderaardsche kuilen!
 Het marmer ademt op zijn' beitelslag; 't palet
 Draagt aan zijn hand 't heelal in eenen verfkleursmet.
 Wat zeg ik? ja, 't Heelal, maar met een' nieuwen luister,
 Gelijk toen de Almacht sprak en 't opstond uit het duister,
 Of, zoo gelijk Hy 't ziet, die, aan geen stof verkleefd,
 Alleen het werk erkent, dat Hy geordend heeft.

v. 65. *Bezielers van de harp*, hier niet voor *dichters*, maar uitsluitend voor *toonkunstenaars*. De poëzy komt eerst later. — *Verdiensteljkheid* is hier zwak en te algemeen.

In het denkbeeld des dichters lag *voorrecht*, ja meer nog,

Koningskroon of iets dergelijks. Hy wil zeggen: welk een Kroon is de Uwe! Voor haar verdwijnen de thronen met al hun flikkerglansen!

v. 67. *Natuur erkende in U haar meesters, Gods gewijden.*

Haar meesters, omdat gy de natuur verschoont en veredelt; *Gods gewijden*, omdat gy, haar (de natuur) beheerschend, eene kracht in U vertoont, die boven haar is.

v. 68. *En vormde een lot voor U, dat Koningen benijden*, omdat gy de harten moogt beheerschen.

v.v. 69 en 70. *Wier kruin de zwaarte enz.* Niet enkel de stoffelijke zwaarte, maar de zwaarte der zorgen, die, zooals onze dichter elders zegt, *in kronen worden uitgebreed*.

En duizelt op de spits, versta: dat duizelt op de spits d. i. op den *kruin- of schedeltop*, terwijl hen 't hart verlaagt. Fraaie tegenstelling, omdat juist het hart in den kunstenaar zoo edel moet zijn.

v.v. 73 en 74. Er is een treffende climax in deze vaerzen. Het *pogen* is voor den kunstenaar reeds *vermaak*, dit vermaak wordt in den arbeid *genot*, en verhoogd tot *wellust* by het *zwoegen*.

Het woord *God* wordt, zooals by Bild. meermalen, hier in het tweede vaers genomen in den zin van een byvoeg. naamwoord. Men moet dat echter niet te licht navolgen.

v. 75. *Bewondering zweeft U om.* Bilderdijk bezigt hier het scheidbare *omzweven* voor het onscheidbare *omzweven*. Zoo ook in *Het Vergaan*: Ontzetting zweeft U om. In *Jesus' Inrede te Jeruzalem*:

Niet omstuwd van lijfstaffieren
Met een schitterenden drom
Onder 't trom- en paukgebron
Van een vorstlijk wellekem,
Zwevende den Hofstoet om:

In de Geestenwareld:

Ja, zalig Geestendom,

Gy vloeit, gy *zweeft*, gy waart, gy zwiert my stroomende om

Het tegenwoordige taalgebruik wil het anders. *Omzweven* bezigt men om te kennen te geven, dat iets zich zwevend in voortgaande richting om eene zaak heen beweegt; *omzwéven*, wanneer aan alle zijden, in een zwevende beweging, iets door iets anders omvat wordt.

v. 78. *Als op haars meesters woord enz.* Vondel zou hier geschreven hebben: *haar meesters woord*, dat zeker veel zachter is.

v. 79. *Ook deze murmelt na d. i. zelfs het hevig bruischen der zee kunt gij tot zacht ruischen omscheppen.*

v. 84. *Lentbloemen.* Dit woord doet denken aan de vernieuwing der natuur, en herinnert ons dus als van zelve aan het scheppend vermogen der kunsten.

v. 86. *Den sleutel voeren die het menschlijk hart ontsluit.* Dien sleutel voeren de kunsten, én omdat zy in onze harten doordringen en daar aan vreugde en smart bevelen, én omdat zy ons in andere harten doen lezen.

vv. 88—90. D. i. ook de poëzy heeft denzelfden hemelschen oorsprong als de andere kunsten; ook haar levensadem is de schoonheid, die gloeit in haar oogen, en door haar hart en hemelsche aderen bruischt.

v. 91 en 92. B. stelt hier de poëzy voor als de verpersoonlijkte aanschouwing der schoonheid. Als zoodanig heeft zy het hoofd omstraald met zonneglansen, die van de hoogste schoonheid op haar afstralen, en die hoogste schoonheid aanschouwende, verheft zy haar gelauwerd hoofd door wolk en starrentrans.

v. 93. *Voor 's Allerhoogsten thron der Engelen sluier plooit.* De poëzy wordt hier voorgesteld als de al te schitterende glansen der Goddelijke waarheid door een sluier, dien de Engelen dragen, matigende, opdat de mensch er, zonder blind te worden, een oog naar zou kunnen opslaan.

v. 94. *En 't aardrijk, langs haar pad, met loovren overstrooit.* Waar zy het aardrijk betreedt, geeft zy geen onmiddellijke aanschouwing der hoogste schoonheid, maar doet toch overal looveren en bloemen ontluiken waar zy haar treden zet.

Hooren wy nu, om te gevoelen, hoe rijk en verscheiden B. een zelfde onderwerp weet te bezingen, een andere schildering der poëzy, uit zijn *Ziekte der Geleerden*.

ô Zuivre Telg van 't hart, vergode Poëzy!
 Hoe roert ge en ziel en brein door zoete razerny
 En zelfbegoocheling! Wie kan uw vlam bedwingen?
 Ach, Dichters! kent ge u-zelv', gevoelt ge u onder 't zingen?
 Neen, weggetrokken in een' hemel van gevoel,
 Verkondt ge Orakeltaal op Febus wichelstoel,
 U-zelven duister; leest ge in d' afgrond van 't verborgen,
 En vliegt de schepping door op vleugels van den Morgen.
 Ge ontblaakt, en 't ijdel niet neemt lichaam en bestaan!
 't Onzichtbre doet voor 't oog het zichtbre stofkleed aan,
 En zweeft in kleuren die geene Iris uit kon drukken, —
 In bloemfestoenen, die betoovren, die verrukken, —
 In zonneglansen, of in bliksemstralen uit,
 En lacht of siddert, naar den toonval van uw luit.
 Wat is, verdwijnt! Wat was herteelt zich! 't Ongeboren
 Springt, op uw wenken, als een watersprong, te voren!
 't Heelal bezielt zich door uw adem; voelt met u;
 En de eindlooze eeuwigheid smelt in 't ondeelbre *Nu*.
 Hoe woelt, hoe klopt dan 't hart! hoe machtig zijn die tonen,
 Die de eigen snaar van 't hart hervoortbrengt! — Febuszonen,
 Vergeeft me! Ach, kruipende aan den bergvoet van Parnas,
 Stare ik uw steile vlucht door 's hemels brandende as
 Met starrende oogen na. My-zelv' tot u te heffen
 Ontbreekt my; maar mijn borst kan uw gevoel beseffen!
 Kan met u gloeien, met u siddren, met u slaan,
 En zich verliezen in d' onmeetbren Oceaan,
 Waar Hemelstarren zich, als druppelen, in ontbinden!
 ô Die u volgen mocht voorby de wieg der winden,
 En nederploffen, om, verpletterd tegen de aard,
 Een' naam te geven aan een Vaderland, hem waard!

v. 95. *Zy snelt de toekomst voor.* Elders:

Zy ziet de toekomst in haar wording voor 't ontstaan.

Niet enkel in zijn poëzy, ook in zijne prozawerken geeft B. hoog op van de voorspellingsgave, den dichter geschonken.

v. 97. *Ontbind voor verklaart, en stort orakels uit.* De poëzy stort orakels uit, omdat de dichter, zooals B. zijn grootsten Leerling eenmaal toezong, zijne oogen

Op 't stroomend vuur der Waarheid richt,
Waar *schoon* en *deugd* in samenvloeien.

.....

Daar zweeft hy dan door 't Heiligdom

Der smettelooze Geesten om,

In zielsvergoding opgetogen:

Daar ziet hy uit zijn hooger sfeer

Op 't lagerdrijvende aardrijk neër,

Met door geen mist bezwijmelde oogen.

Daar zwelt hy van eene andre zucht,

In Engelreine hemellucht

Met Englen-adem ingezogen.

Maar *orakels* beteekent hier meer bijzonder, in verband met v. 93 *bewimpelde, gesluisde voorschriften en oplossingen.*

v. 100. *En kussen aan haar voet de purpreu mantelslippen.* Krachtiger en sprekender de heerschappy der poëzy op de hartstochten te schilderen, waar niet mogelijk. Wie is meer ingetogen dan die vol eerbied en ontzag de *mantelslippen* kust van iemand, die boven hem verheven is?

v.v. 101 en 102. De dichter heeft in het voorgaande vaers de mantelslippen genoemd van zijne verpersoonlijkte Poëzy. Dat noopt hem de schoonheid van zijn beeld nog hooger op te voeren. Daarom schildert hy ons in twee heerlijke vaerzen het kleed, dat onder dien mantel verborgen is.

Esmerald is 'tzelfde als *Smaragd*, en uit het Fransch overgenomen. *in zachte golving walt* d. i. *zich zacht-golvend verheft.* Ten

Kate vertaalt *wallen* met *volvere, volutare, ebullire, scaturire* enz. De oorsprong is te vinden in *walen*. Verg. het Hoogduitsche *wallen*, waar het één woord meê is.

v. 103. *Zy! zou haar* enz. Dichterlijker dan: *zou, zou haar*, wat meer aan de eischen der Grammatica voldoen zou. *haar zuivre hemeltonen*. Dit halfvaers zondigt tegen het voorschrift, „dat het woord, hetwelk tot de samentrekking aanleiding geeft, in de beide zinnen *denzelfden grammatischen vorm* behoort te hebben.” Dr. Brill zou hier dan ook zeker *zouden* tusschen gevoegd hebben. Doch, hoe men 't plooide, 't vaers zou er niet bij winnen. Geheel anders is de samentrekking in deze vaerzen van Bilderdijk:

Dit, Dichters, is de kunst. . . . .

Die, siddren, beven doet, die ijzen, gruwen, gloeien;

Die aâmen in de maat waarin uw verzen vloeien;

niet zoozeer, omdat „de lezer de bedoeling eerst vat na eenig nadenken,” maar omdat hier vier werkwoorden, als zonder eenigen steun, in de lucht hangen, waardoor de vaersbouw alle kracht en bestemdheid verliest, die anders des grooten dichters poëzy zoo schitterend kenmerken.

v. 107. *En de plechtige eerepalmen*, naaml. die de zang- en schilderkunst moeten cieren.

v. 109. *Door haar ademtocht bezielde*: door den ademtocht der poëzy, die alom scheppend is.

v. 110. *Hy huldigt Poëzy, die voor uw outers knielt*. Daar kan voor den mensch poëzy bestaan in alle voorwerpen, welke in hem die vatbaarheden opwekken, wier samenwerking ons geheel innerlijk bestaan aandoet. Zoo bestaat er voor ons poëzy in elk hooger zedelijk gevoel, en zelfs in die zintuigelijke gewaarwordingen, die ons eene hoogere wereld als toespiegelen. „Wie, zegt Da Costa, wie weet, of althands spreekt in deze dagen niet van poëzij in een schilderstuk, in een muzikale zamenstelling, in de ligging van een gebouw, in het vergezicht van een landschap, in den

opslag van een oog, in de toonen eener stem?" En daar kan ook in dat alles poëzy zijn; hetzelfde innerlijk levensbeginsel, dat in den vorm van uitgesproken of geschreven woorden een hoogere, een diepere, een wonderbaar bezielende taal tot ziel en zelfgevoel, tot hart en verbeelding brengt, belichaamt zich even zoo wel ook in kleuren en akkoorden, vindt zich zelve terug in menig werk der levende en spelende natuur. Dezelfde begaafdheid, meer bepaaldelijk, of hooger bewerktuiging in den mensch, die wat hem treft, omgeeft, of door welk kanaal dan ook zijner zintuigen of gewaarwordingen tot de gevoelige snaar zijns harten komt, zóó in zich zelve weet op te nemen en inwendig by zich zelve te bewerken, dat hy het in woorden, klanken, verwen of in wat het ook zy dat hem ten dienste staat, niet blootelijk *nabootsend* maar *nascheppend* wedergeeft, — diezelfde begaafdheid is, op wat gebied ook van menschelijke kunst, wetenschap, of werkzaamheid zich openbarende, poëzy.

v. 115—136. 't Is een gelukkige greep van den dichter, hier in een prachtige lierzang het gevoel des lezers nog hooger op te voeren, eer het tweede deel van dit Meesterstuk een aanvang neemt.

„Agnoscis poëtam, vraag ik hier met een bewonderaar van Pindarus, agnoscis poëtam, qui in verba dominatur et pectora? Qui evehit lectorem per stellas et lucem, et in ipso raptu novas semper vires acquirit? Erkent gy hier den dichter, die taal en harten beheerscht? die zijn lezer door licht en duister voert, en al steigerend nieuwe krachten put? — Voorzeker, indien by iemand, zoo is by Bilderdijk de kracht en kunst der poëzy eene soort van stoute en diepe krijgskunst geweest. Dat was zy hem naar den hem aangeboren oorlogshaftigen aart; dit is zy by hem in schier geheel hare strekking en wezen; dat toont zy zich, al ware het slechts in die onbeschrijflijk schoone versbouw, waarin hy zich in al zijne werken een zoo bewonderenswaardigen meester heeft getoond. Ja, bestudeer hem vooral ook van *deze* zijde, gy Nederlandsche jeugd, die voor ware dichtkunst hart, voor

hare beoefening aanleg hebt! Bestudeer hem wel ter dege, dien Cesar over legerbenden Uwer eigene Vaderlandsche poëzy! hoe hy zijne legioenen samenstelt en voltallig maakt uit de kern en keur Uwer taalbevolking, oud en jong! hoe hy ze organiseert, hoe hy ze disciplineert, hoe hy met haar manoeuvreert, die oude trouwe garde zijner wel beproefde Alexandrijnen, die schitterende ruitery van zijn allerlei trippel- en zangmaat en rijm! Hoe hy aan het hoofd van deze zijne dichterlijke benden, met schijnbaar kleine middelen groote plannen volbrengt; of het waar, met hen stroomen doorwaadt, engten doorstreeft, steilten en bergen overtrekt; straks, op den dag der bataille, vol van stouten maar te gelijk alles en altijd berekenenden moed, in breede liniën zijne krijgsmacht ontwikkelt, in buigende kolommen ze laat oprukken, om, eindelijk, met den donder van Ode en Dithyrambe, van Epos en Hymne, elken wederstand te vernietigen, den grond met zijne menigten te overdekken, al de betwiste positiën te bezetten, en op de glorierijk vermeersterde hoogten de vereenigde banieren te planten van Christelijke waarheid en kunst. 1)

v. 118. *En de Englen tot zijn lof, en ons tot Englen, schiep.* Toespeling op het woord des Psalm dichters: *een weinig minder hebt Gy hem gemaakt dan de Engelen.*

v.v. 120 en 121. *Onzichtbaar voor de stoflijke oogen, Maar voelbaar in 't getroffen hart.* Voor de oogen des lichaams is de Godheid ongenaakbaar, maar in het diepste der ziel schiet Zy de stralen harer waar- en schoonheid.

v.v. 128 en 129. *Hem, die in 's werelds morgengloeien, Zijn geest in d' ether uit deed vloeien* d.i. Hem, die by den eersten morgenstond der schepping zijn scheppenden en vruchtbaarmakenden geest alles deed bezielen.

v. 130. *In licht en toonklank blinkt en dreunt.* Ongemeen stout en verheven, voor: die in licht en toongeluiden ons zijne schoonheid doet gevoelen. Zoo elders:

1) Da Costa.

Waar zijt ge, o kroost van d' Ongeboren',
 Van Hem, wien we in den lichtstraal zien,
 In 't dreunen van den luchtgalm hooren,
 In 't zelfbewustzijn hulde biên?
 ô Gy, in wie we ons zelv' behagen,
 In wie we een hemel op zien dagen,
 Onstoffijk in het stof herkend!
 Gy, Schoonheid, gy wie de Ongewraakte
 Den kenbren stempel van 't volmaakte,
 Zijn eigen beeld heeft ingeprent!

v. 133—136. D.i. Hem, dien Oorsprong (God) moet gy, o poezy, bezingen; ook het uur uwer eigene geboorte, toen het licht werd geschapen, en het gejuich der Engelen de uitdrukking was van de zaligheid eens levens, dat zich-zelve gevoelde.

Jubel wordt hier in 't onzijdig geslacht gebezigd voor *gejubel*, of door toepassing van *gejuich*, of van *feest*. Als wortel van *jubelen* is het mannelijk. Zie Bild. Verklarende Geslachtlijst in voce.

v. 137—140. Lees deze vaerzen aldus:

't Was nacht, —
 een meer dan dood-, —
 een afschrikvolle nacht, oneindig, —
 grondloos diep, — eenvormig, ongedacht, —
 In ondoordringbre stilte, onstoorbaar, —
 Onverbroken, Als in de grafkuil broedt enz.

Om de albezielende kracht van het licht te heerlijker te doen uitkomen, schildert de dichter hier voor onze verbeelding de somberheid en akeligheid van de baaiernacht.

Dat telkens herhaalde *on* beeldt daar zijn klank meesterlijk voor het oor de somberheid af, die in deze schildering vooral moet treffen, terwijl al de overige *o* klanken hoorbaar den *open* afgrond nabootsen, die zich by de woorden *grondloos diep* aan onze verbeelding vertoont.

een meer dan dood-, — een afschrikvolle nacht. Het denkbeeld van een *doodvolle nacht* is duidelijk — een nacht, waarin de dood overal heerscht, waarin men de dood in elk voorwerp ontmoet, — maar de samenkoppeling stuit eenigzins het gehoor. Doch de dichter heeft al het stuitende weggenomen door *vol* te verbinden met *afschrik*. Nu is er tevens een logische opklimming van gedachten in dit vaers, daar de afschrik gedacht wordt als een gevolg van het alom heerschen des doods.

in de grafkuil. Hier moet men ongetwijfeld denken aan een schrijf- of drukfeil; want volgens Bilderdijks afleiding van het woord *kuil* van *ko*, holte, zoodat het eigenl. *ko el* is, moet het mannel. zijn. — De oude uitgave heeft hier echter ook het vrouw. geslacht.

v. 141. *Gods Englen stonden stom; hun harp was ongesnaard:* want orde en harmony heerschten nog niet, voor de schepping des lichts, in den woesten warklomp.

v. 142—148. D. i. Aard en Hemel waren nog niet, maar moesten nog worden gevormd uit den ordeloozen baiert. Doch in dien baiert waren zy erkenbaar voor hun Schepper, ofschoon deze de winden nog niet in 't gareel had gespannen, maar nog in zijn almachte hand, die den vloed der wateren bedwong, hield omsloten. — Maar hoe onovertrefbaar krachtig is dit laatste uitgedrukt door: *in de holte van die vuist enz.*

Ik herinner my niet het woord *omsluisen* ergends anders bij onze dichters te hebben aangetroffen; maar hier ter plaatse zou men het door geen ander woord kunnen vervangen zonder dat al de kracht der voorstelling verloren ging. Letterlijk beteekent het: *de wateren rondom door sluizen afsluiten*, maar hier heeft het de hoog-dichterlijke beteekenis van: *de wateren inperken en daardoor heur woedenden loop keeren*. Zulke denkbeelden, zoo grootsch in één woord weergegeven, wegen geheele dichtstukken op.

En 't aardrijk als een kern enz. Vergelijk wat wy boven aantekenden nopends Bs geologische theoriën.

Ongeven. 't Is zonderling dat dit woord in de beteekenis van

circumdare voor de 17de eeuw nergends voorkomt. De Bijbelvertalers schijnen het vooral in zwang te hebben gebracht, 't zy in navolging van het Hoogduitsch, dat *umbigeban*, later *umgeben* in dien zin bezigde; 't zy in navolging van het *circumdare* der Vulgata, welke overzetting zy zeer dikwijls hebben geraadpleegd. Men houde in het oog, dat ook *circumdare* de beteekenis van *dare* geheel en al verloren heeft, zooals ook in ons *omgêven* geen beteekenis van *schenken* meer te erkennen is.

v. 150—153. Zie boven.

v. 154. 't *Heelal verdubbelt zich in zicht- en hoorbaarheid*. Een der schoonste vaerzen, die B. ooit heeft neêrgeschreven, en dat ons in zijne onnavolgbare korthed meer schildert, dan de uitgebreidste beschrijving van de werking des lichts zou vermogen.

Men herinnere zich, dat elk *zintuigelijk waarnemen* eene *kennis* is van het waargenomen voorwerp, en dat elke kennis in het kennend wezen blijft opgesloten zonder naar buiten te werken.

Daarom moet men by dat kennen in de ziel *vormen* aannemen, die ons het gekende voorwerp zoo weêrgeven, dat wy *daarin* het buiten ons bestaande onmiddelijk waarnemen. In dien zin is het volkomen waar, dat by het zien en hooren van iets, datgene, wat gezien en gehoord wordt, zich verdubbelt. — Maar de dichter heeft nog iets meer verrassends in het denkbeeld gelegd.

Hy ziet, als ware het, 't Heelal na de schepping des lichts; zijn verbeelding toovert hem het golven der lucht voor: nu ziet hy het Heelal verdubbeld, niet omdat het gezien of gehoord wordt, maar reeds omdat het *hoor- en zichtbaar is*.

v. 156. *Geen stoornis meer bestaat, weerstrevigheid, noch stremming*.

De plaatsing des werkwoords tusschen zijne nominatieven geeft in en buiten poëzy vaak een cierlijke en levendige wending aan de rede.

v. 57. *onwrikbaar uit zijn plicht*. Krachtiger dan elke omschrijving met een ander woord dan *onwrikbaar* zijn zou. *Plicht* staat hier voor *stand*, *plaats*, of iets dergelijks, maar is dichterlijker om de bezielende kracht van het licht te doen uitkomen.

Ook kan het als *wortel* van *plichten*, verbinden, zeer letterlijk worden opgevat. In die beteekenis staat het ook in den heerlijken offerzang, dien Regol, in den vierden zang van den *Ondergang der eerste Warelld*, voor zijn Koning opzingt, en men behoeft daar met Da Costa niet te denken aan „het rijk van *drugd en plicht* onzer hedendaagsche verlichting”. Die plicht in het andere leven zal, zooals B. zingt in de *Geestenwareld*,

genieting zijn, en uit- en wedervloeien

Der Godheid, van wier vuur ons ingewand zal gloeien.

v. v. 159 en 160. *Nu paart zich 't toongeruisch der sfeeren op heur paden, Aan 't kleurschakeersel van der heemlen lichtgewaden.* d. i. Het geruisch dat de hemellichamen voortbrengen, wanneer zy zich in de vloeistof waarin ze drijven, voortbewegen, huwt zich enz. Hoe spreekt hier alles weêr tot ons gevoel en onze verbeelding! De schaving der lichamen wordt een ruischend toongeluid. De hemel is gehuld in een lichtgewaad, en dat lichtkleed vertoont voor onze oogen de heerlijkste kleurnengeling!

De horting der twee *t's* in *'t toongeruisch* ware vermeden geweest, indien B. geschreven had: *Nu paart het toongeruisch.* Het woordjen *zich* wordt hier niet vereischt.

v. v. 161 en 162. *Nu juicht het schepsel:* in 't aanschouwen der schoonheid en in 't leven, dat het geniet. *'t leven spruit In Myriadenvol van veldgewassen uit.* Dit laatste vaers rust, als het ware, op de twee woorden, waar juist zijne kracht en schildering van uitdrukking in ligt: *Myriadenvol* en *veldgewassen.* 't Eerste dezer woorden geeft daarenboven zoo door zijn beteekenis en samenstelling als door de snelheid, waarmee het moet worden uitgesproken, de snelle verduizendvuldiging weêr van het in allerlei gewassen ontspruitend leven. Men leze toch vooral zulke vaerzen niet alsof zy enkel bestonden uit jamber! Het eerste hémistische is hier een dactylus en amphimacer.

v. v. 163 en 164. *De hemel kleedt zich met de glinstring van zijn vonken, Op 't vloeiende safier, met waterdamp omklonken.*

B trekt alom party van alles wat zijne verbazende wetenschap hem aanbiedt, maar nergends verloochent zich de dichter; elke ontdekking van de wetenschap op het gebied der natuur, in zijne vaerzen opgenomen, wordt verhoogd en verdichterlijkt.

De *hemel* is hier wat wy het firmament plegen te noemen. Die hemel kleedt zich met glinsterende starren, die B. meermaalen *vonken* noemt, zooals in de *Kunst der Poezy*:

't Gezaaide firmament, met *vonken* overspat.

Op 't *vloeiende safier*. 't Epitheton *vloeiend* is zoo juist mogelijk en voegt een geheel nieuw denkbeeld toe aan *Safer*. *Vloeiende safier* drukt het omkleedsel, dat onzen aardbol omgeeft — een gasvormige, met allerlei uitwaassemingen bezwangerde, vloeistof — zooals het zich onder den naam van *uitspansel* aan onze oogen voordoet, op het treffendst uit, daar men weet, dat de blauwe kleur dezer steensoort nu eens donkerer, dan helderer is. Waarschijnlijk dacht de dichter ook aan den *lapis lazuli* (den lazuursteen) der ouden.

met waterdamp omklonken. Hoe schoon voor het eenvoudige en alledaagsche: *omgeven*. — De hemelstarren zijn *vonken* geworden op het *vloeiende safier*: nu moet de *waterdamp* als een gesmeed metaal zijn, dat tot bedekking strekt. *Klinken* heeft hier de oude beteekenis van *slaan*, waarin het nog dikwerf by Vondel voorkomt. Zoo zingt Bilderdijk in *Gods stem aan Job*:

Waar waart gy, toen de zee in bruischend golfgewoel
Hervoorbrak, overwolkt met alomzwachtlend duister,
Omklonken door mijn hand in onverbreekbren kluister?

vv. 169 en 170. 't *Is alles spiegel van elkandren, van zijn God;*
Doorstroomd van eindloosheid, van éénheid, van genot.

Alle wezens weerspiegelen hun God, en omdat zy allen een spiegel van hun God zijn, weerspiegelen zy elkander. Alle wezens zijn *doorstroomd van eindloosheid*, omdat de Oneindige in

elk zijner schepselen door zijn alvermogen aanwezig is. Zy zijn van *éénheid* en *gnot doorstroomd*, omdat zy hun God weerspiegelen, een spiegel van elkander zijn in het aanzijn en leven, dat zy genieten. Zoo vertoont zich de natuur voor het oog van den Christen kunstenaar!

Dat is een andere levensadem dan pantheistische droomery of menschonteerende stofvergoding! „Daar is geen Dichter, zegt Bilderdijk, dan voor zoo veel hy zich eindloos boven deze wereld gevoelt, buiten deze wereld leeft en bestaat, in eene geheel andere denkt, begeert en geniet, en zijne denkbeelden uit verhevener, uit onstoffijke vlam en licht, scheppen kan.”

vv. 171 en 172. *Nu, Englen, klonk uw harp, nu tintelden uw oogen Van licht, van gloed, van glans, gevoel en dankvermogen.*

De dichter, tot onze menschlijke verbeelding sprekende, moet ons de Engelen wel als met een lichaam omkleed voorstellen, maar tevens behoort hy het lichaamljke in hen zoo veel mogelijk te vergeestelijken. Daarom *tintelen* hun oogen niet slechts van het nieuwgeschapen licht, maar zy gloeien en glansen; ja, de dichter doet ons gevoelen dat zijne stoffijke en zinlijke voorstelling het beeld is van iets geheel bovenstoffijks, daar hy hun oogen tevens laat tintelen van *dankvermogen*, alsof de gloed en de glans dier oogen te gelijk een verrukkend danklied waren. Ook in zijn *Geestenwareld* heeft B. getoond, hoe hy dergelijke voorstellingen weet te verheffen. Hoor slechts:

Toont my die koets, dat kleed, dat lichaam, die bedekking
 Uit louter licht verdikt, onvatbaar voor bevelking;
 Die zuivre vloeistof, die geen aardsche macht verdeelt,
 Geen grendel uitsluit; waar Gods ademtocht door speelt;
 Onzichtbaar in ons licht, maar, waar zijn eigen luister
 Zich toont, den middag-zelv' verandrend in het duister!

En wie kan weêrstaan aan de kracht der poëzy, waar hy in dat zelfde Meesterstuk zingt:

Ontval me, o blinddoek! En, gy oogden, die de stralen
 Des lichts vergadert om me een beeldnis voor te malen,
 Die, naar de zwakheid van mijn zintuig ingericht,
 In d'afgescheiden straal den luister dempt van 't licht;
 Verbreekt uw vochtkristal; verstroot die kleurpleeelen,
 Die niet, dan 'tstoffijk dier een schijnbeeld mededeelen;
 Verheldert u! Ik leef voor 'tgrover zintuig niet!
 Neen, opent u voor 'tlicht waarby Gods Engel ziet!
 Leert, leert den indruk van dien etherstroom gevoelen,
 Die 'tGeestendom omzweeft, waarin hun voeten spoelen,
 Hun longen ademen; die vloeistof eindloos fijn;
 Het voertuig dat hen draagt, dat hemelkristallijn!
 Toont, maalt my dees hun koets, waarin zy opgeheven,
 Hun broedren op deze aard met wellust tegenstreven,
 Omstuwen in 'tgevaar, bedekken in den nood
 En, teder in hun arm ontvangen by de dood!

Hoe heeft S. Gorter, die zooveel voortreffelijks in den *dichter Bilderdijk* wist te waardeeren, toch durven neërschrijven, dat in de *Geestenwareld*, by gebrek aan meesterschap over een den dichter onbekende stof, de rechte „gang en gloed worden gemist”?

v. 174. *'t Onstoffijk schoon huwt thans aan 't zinlijk*; omdat beide een spiegel zijn der ongeschapen schoonheid. De dichter heeft het schrielle *zich* achter *huwt* weggelaten, en er *thans* voor in de plaats gesteld, waardoor het vaers een voller toon krijgt.

v. 175. *Gy, alvervuldster enz.* De poëzy, die
 dochter der natuur,
 Bezielt met onze ziel, het ons doorblaakrend vuur,
 Geheel de schepping. Zy, in elke ziel gezeteld,
 Die 't nietig stof veracht, wie hooger springdrift ketelt,
 Betoont ons 't beeld van Hem, die al wat is doorstraalt.
 Zy heft

de neevlen doorgebroken,

d' Omstraalden schedel op, en doet de boezems koken.

d i. Zy aanschouwt, door de nevelen heên, de hoogste schoonheid, en doet de harten voor haar ontbranden.

v.v. 177 en 178. D.i. Het vlammeende gevoel der harten stort zich uit in opwaarts golvende zangen, en deze zangen zijn de eerste wierook, die de hoogste schoonheid vereert.

v. 179—182. *Zy vloeien weg in 't licht, en menglen straal met stralen, Doorstralende en doorstraald met de opperste idealen.* Versta; zy, — (de boezems = de zielen) vloeien weg in 't licht, en menglen straal met stralen, *doorstralende* — steeds dóór, steeds voortstralende — met de opperste (de hoogste) idealen, en zelve van deze doorstraald; idealen, in 't stoflijke uitgedrukt, en volmaakt als haar (rhetorisch voor *hunne*) bron (God), die in elken stofdrup blaakt, gloeiend leeft d. i. in dien gloed aanwezig is. 't Is ook mogelijk, dat de dichter bedoeld heeft: (alles) doorstralend met de idealen, waarvan de zielen zelve doorstraald zijn. Doch dan zou hy een transitief werkwoord zonder voorwerp gebruiken. — Dat op het *menglen* het *doorstralen* volgt is een natuurlijke ontwarring en climax. De opperste idealen, die één zijn met de Godheid, zijn in het stoflijke uitgedrukt, daar God zelf het Ideaal is zijner geheele schepping. Dat is Poëzy! En zulke Poëzy doet ons gevoelen (zooals B aan één der Tydemans schreef,) welk een monster Voltaire moet geweest zijn, daar hy van Racine moest getuigen; „il avait de la Religion, car il était bon Poète; Er bestaat ook een dergelijk gezegde van Goethe, dat even veel bewijst, maar zwijgen wy!

v. 187—194. D.i. Van dat oogenblik af zetelde de Poëzy aan den voet van Gods thron, op wolken, — die voor het oog der lagere schepselen de ongeworden Schoonheid omsluijden — aan het hoofd der onoverzienbare schepping, die als een onverbreekbare keten aan Gods voetbank is vastgehecht, omdat zy volmaakt zijn eeuwig onveranderlijk wareldplan uitdrukt.

Het woord *echt* in v. 189 heeft hier zijne oorspronkelijke beteekenis van *verbinding*, als afgeleid van *e-en*, *eden* (verbinden, waarvan ook *eed*). 't Is van ik *echte*, en als praeteritum vrouw.

Zie Bild. in voc. en vergelijk de merkwaardige aanteekeningen, waartoe hy verwijst.

*Heraldes door hemel beide en aard,
Die 't scheppend borstmerk droeg, waar 't schepsel blind op staart.*

Heraldes, van 't Engelsche *Herald*, is een vrouwelijke heraut. *borstmerk* is het wapen of blazoen, dat op de dalmatiek van den Heraut geborduurd was, en waaraan hier een scheppende en verblindende kracht wordt toegeschreven.

v. 195—200. D. i. Wat poogt ge u op te heffen, mijn oogen, naar de ongeschapen Schoonheid, wier bliksemende glansen heel onze aarde vernietigden, zoo de hand der Godheid-zelve de kracht dier schoonheid niet afpunte (de dichter dacht hier aan de verblindende stralen der schoonheid, en deze werden scherp uitlopende spitsen in zijn verbeelding,) op het diamant der hemelen?

En nevels uit een daauw van vloeibre regenbogen.

En bloemgeurwaassem schiep, tot sluiers voor onze oogen.

Da Costa zou van vaerzen als deze en de vier voorgaande gezegd hebben: „ieder vers is hier vast als goud, en ieder uitdrukking zuiver als de parel.” — Uit regenbogen en bloemgeur worden nevels geschapen, die tot sluiers voor onze oogen verstrekken, opdat zy niet met blindheid geslagen worden door de glansen der eeuwige Schoonheid. Welk een denkbeeld van die eeuwige Schoonheid wekt het niet op, dat de Regenbogen haar voor onze oogen omnevelen! — Wie denkt hier niet aan de schoone vaerzen van den *Ondergang der Eerste Werd?*

Gy, onbegrijpbre, die uw ontoegangbre glansen

Omnevelt met de zon;

De cherubijn bedekt het aanzicht voor den luister

Des zetels dien Gy drukt, omvloed met vlamvend duister.

In het eerste vaers wordt de zon nevel en duisternis by de ongenaakbare glansen der Godheid; in de laatste vaerzen zijn de vlammen by Gods heerlijkheid enkel nacht.

B. bezigt hier in v. 196 het woord *glans* in het vrouw. geslacht om zijn uitgang. Als wortel van *glansen* is het mannel.

Let hier ook vooral op den meesterlijken overgang. By de woorden: *Mijn oogen, duikt, o duikt*, dacht de dichter reeds er aan, hoezeer de mensch van het rijk der schoonheid en poëzy, die eerst hare orakels voor hem uitstortte in *zuivre hemelsalmen*, vervreemd was; maar de lezer moest eerst nog een anderen indruk ontfangen. — Gy kunt de Goddelijke Schoonheid niet aanschouwen, roept de dichter hem toe, zy moet zich voor uw oog omnevelen, neen! zelfs omneveld aanschouwt gy haar niet.

Ach! ons behoort dat Rijk, dat zalig Rijk niet meer.

v. 204. *Van heerlijkheid ontpareld.* d. i. van de parels harer heerlijkheid beroofd.

v. 205. *God, God-zelf verborg zich hem.* God, die hem verscheen in den staat zijner onschuld.

v. 207. *Heur throon, met schrik omwald.* *Omwallen* beteekent: *iets met een wal omringen*, om den toegang af te sluiten. De *schrik* wordt hier in des dichters verbeelding een *bolwerk*, waarachter de Almacht op haar throon zich voor het menschenoog als verschanst.

v. 208. *Omschorschte 't schepsel.* *Omschorschen* heeft de beteekenis van iets met een *schors* of *harde korst* omsluiten. Overdrachtelijk wordt het ook op onstoffelijke zaken, of die daarvan een beeld zijn, toegepast. Zoo zingt onze dichter:

indien het hart, bezwemen in de borst,
Het bloed doet stilstaan, als met *schichtig ijs omschorst.*

v. 210. *Verlamde.* Dichterlijker dan *werd verlamd*, zooals in 't algemeen, waar 't past geeft, het onzijdig gebruik der actieve werkwoorden.

v. v. 211 en 212. *Het zintuig werd verdeeld.* Versta: de *zintuigen* (of liever nog: *hunne werkingen*) werden verdeeld, zoodat elk op zich-zelve stond en als van de overigen afgezonderd. *en 't zinlijk welbehagen, Weêrstrevig aan zich-zelf, werd angstig boezemjagen.* Versta: het zinnelijk genoeg was geen genoeg meer, maar smart, omdat des menschen hooger vatbaarheden er niet meer in deelden.

v. 214—218. D. i. De Engelen verlieten ons, (hoe schoon is hier dat *deinsden af!* 't Is of zy huiverden langer met den mensch te verkeerem!) omdat zy den weg gesloten vonden tot onze harten, waarin (in den staat der onschuld) hun *heiligheid* (versta *vekkeloosheid*), die met onzen eersten levensadem zich in ons binnenst stortte, zich met onze kinderlijke onschuld in onze Engelreine harten vereenigde (*aan de onschuld mengelde voor zich mengelde*), en ziel en zintuig in ons volmaakt deed samenstemmen. Het woord *heiligheid* wekt behalve het denkbeeld van *vekkeloosheid* ook nog het begrip op van *hoogere Godsgave, hemelsche genade.*

v. 219. *Van toen werd in ons-zelv' 't bewustzijn onderscheiden.* Tot recht verstand van dit vaers herinnere men zich, wat wy reeds elders aanmerkten, dat volgens B. het gevoel der schoonheid en vooral der verhevenheid dan ontstaat in onze ziel, wanneer al de vatbaarheden waarmeê wy zijn toegerust, in één ondeelbaar gevoel samenstemmen. Dat is in de ziel een verhoogd gevoel van zich-zelve, dat hy zoo schoon „eene afspiegeling” noemt van Gods alvolmaaktheid en algenoegzaamheid, gevoeld maar niet begrepen. Een der jamerlijkste kenmerken van 's menschen val is dat dit eenstemmig gevoel verdeeld en geschorren werd.

Van toen werd in ons-zelv' 't bewustzijn onderscheiden

v. 220—225. D. i. Het oog beschouwde het stof, het oor ving klanken op, maar geen God deed zich aan het hart langer gevoelen in het licht, dat het oog aandeed, noch in de klanken die het oor troffen: men nam kleuren waar en vormen, doch deze hadden geen beteekenis meer, en waren schoon gevormde letters, die niets uitdrukten. — Bilderdijk schreef aan den eersten mensch

eene buitengemeene kennis toe, ook der stoffelijke natuur. Die natuur-zelve was hem in zijn staat van erfrechtvaardigheid een spiegel der Godheid, waar hy altijd en alom zijn God in erkende en bewonderde.

v. 225—229. *Geluiden, waar natuur zich-zelve lof in zong enz.* Al wat de natuur in zich uitdrukte was, voor 's menschen val, een aan haar God gewijd loflied, waar de mensch zijn God in erkende en aanbad: doch toen zy den mensch geen beeld meer was van zijn Schepper, beminde en bewonderde hy haar schoonheid om haar-zelve, en zoo zong de natuur voor hem haar eigen lof. Zy was die stem van God niet meer, die den mensch op haar galmen verhief, om met de Engelen God te prijzen en te loven. — Hoe grootsch en verrukkend! De Godweërspiegelende natuur wordt een verheven Godsstem, die den *ombesmetten geest* des menschen op haren galm verheft! De mensch, die Gods schoonheid gevoelt in de natuur, tuimelt met de hemelgeesten om den thron der Godheid!

v. 230—234. D. i. Het voor Gods schoonheid verstompte gevoel schiep zich gedrochten — in zijn hartstochten, ja, in de geheele natuur, om haar-zelf bemind en aanbeden — om te liefkozen, en deze werden aanbeden door de rede, die aan de driften gehoorzaamde, en voer hen werd op het altaar, dat aan God geheiligd moest zijn (op het altaar *der kunsten*, of, zoo gy wilt, *der harten*) de wierook geblaakt.

236—242. D. i. De aan God (van wien de mensch haar ont-fing) geheiligde spraak, die de onstoffelijke gedachte, waarin de ziel zich-zelve gevoelt, door de golvende lucht, als een lichtstraal (hoe schoon, daar we door de taal in anderer zielen lezen!) van de eene in de andere ziel deed vloeien, verloor alle hooger leven, en omdat hare onzichtbare banden werden losgemaakt, werd het snoer dat de menschheid onderling verknocht hield, verbroken. Dat snoer was (vóór de verwarring der talen) *gestrikt in de ingewanden*, omdat iedere taalklank terstond des sprekers gedachte deed kennen, waar dan de hoorder tevens zijn God en

zijn eigen zelfgevoel in erkennen mocht. — Maar die taal werd een *laf gemurmel* zonder beteekenis, omdat het hart haar niet meer bezielde; ja, zy hoorde vaak den God, die ons den adem had geschonken, die zich in levende klanken door den mond uitdreef. — Bilderdijk hield de spraak van den eersten mensch voor een onmiddelijk Godsgeschenk, dat volkomen geëvenredigd was aan den verheven staat, waarin hy was geschapen. Daarom vooral was hem de wetenschappelijke beoefening der taal zoo dierbaar, daarom toonde hy zich nooit meer oorspronkelijk dichter dan waar hy die taal mocht bezingen.

Wiens dorstend hart naar ware kennis smacht;
 Naar waarheid zoekt, geen bloote schaduwshimmen;
 Het tuimlen schuwt in donkre nevelnacht,
 En hooger poogt dan 't aardsche slijk te klimmen;
 Beschouw' zich-zelf in 't innig zelfgenot
 Door 't stemgeluid herkenbaar uitgegoten;
 't Onschatbaarst erf van 's warelds ondergod,
 In 't Godsgeschenk der eedle Taal besloten.
 Die uitdruk van 't onstoffijk zielsgevoel
 Door 't stoffijk beeld in 't zintuig aangetogen,
 Met barenskracht van 't bruischend driftgevoel
 In luchtgezweep aan 't vol gemoed ontvlogen.

En waar ter wereld werd ooit de taal verheerlijkt in poezy
 als deze?

ô Vloeibre klanken, waar, met d'adem uitgegoten,
 De ziel (als Godlijk licht, in stralen afgeschoten,)
 Zich-zelve in meêdeelt! Meer dan licht of melody;
 Maar schepsel van 't gevoel in de engste harmony
 Die 't stofloos met het stof vereenigt en vermengelt!
 Door wie zich 't hart ontlast, verademt, en verengelt!
 Gy, band der wezens; en geen ijdel-kunstgewrocht,
 Door arbeidzaam verstand met moeite en vlijt gezocht,

Maar goddelijke gift, met d'ademtocht van 't leven,
 Aan 't schepsel ingestort zoo verr' er geesten zweven;
 En, tevens met zijn val, vervallen en ontaard!
 Wat waart ge, als Adams hand zijn scepter had aanvaard!
 Nog doet ge ons door uw kracht het stroomgeruisch der wateren,
 't Geplasp van 't klettrend nat, 't geklak der beekjens klateren,
 Des afgronds joelen op 't gedonder van de lucht,
 En 't stormgebulder van den noodstorm als hy zucht —,
 Nog 't zacht geritsel van het lover, 't aaklig loeien
 Des woudstiers naar zijn prooi, door luistrende ooren vloeien,
 En 't tjlpend piepen der gepluimde burgerschap
 Met krakend raafgekras of knettrend uilgeknep
 Verwisslen, — liefde en haat met onderscheid van klanken
 Bezielen; 't spartlen zelfs der dartle wijngaardranken
 Erkennen, en den toon waarmee de braambosch schudt
 Of de olm het hoofd beweegt, wen hy zijn weerhelft stut.
 Nog rukt ge 't hart omhoog, of weet het door uw galmen
 Met sombren weemoed, als een mistdamp, te overwalmen;
 Stort vreugde en droefheid, stort den hemel voor ons uit,
 Of 't siddren van de hel, vermogend spraakgeluid!
 ô Schildring zonder verf, door loutre luchtpenceelen!
 ô Mocht ge een oogenblik het sterflijk zintuig streelen
 Als toen ge in Edens hof der Serafijnen lied
 Aan 's menschen adem huwde, en aarde en bosch en vliet,
 Van hemelweelde stom, den weërgalm op deed vangen,
 Waarby de praalzucht krijscht van onze kunstgezangen;
 En elk der woorden, vol van echten wijsheidsschat,
 Meer uitdrukte aan 't verstand, dan heel onze aard bevat!

v. 243. *eerdre* d. i. vroegere.

v. 245—250. Jupiter, Neptunus en Pluto verdeelden volgens de fabel onder elkander het wereldgebied. Jupiter behield voor zich de heerschappy over hemel en aarde; Neptunus beheerschte de zee, Pluto de benedenwareld. Door deze verdeling werden

het oppergezag over aard en hemel, de heerschappy der zee, en het opperbewind in de onderwareld drie *wrakken* van eene goddelijke macht. — Zoo werd ook dat ééne ondeelbare vermogen der Zusterkunsten verbroken.

v. 252. *Geen schilder meer voor 't oor! geen zanger meer voor de oogen!* D. i. de schilder vermocht door het oog niet meer het hart te roeren, zooals de zanger dit doet door het oor; de zanger niet meer door het oor, zooals de schilder door de oogen. Met andere woorden: de schilder trof het hart niet meer, de zanger schilderde niet meer voor gevoel en verbeelding.

v. 253. *De toonkunst reet zich van de zangkunst van 't penceel.* D. i. de Toonkunst schilderde niet meer voor het oor. De Schilderkunst treft het hart door de zichtbare vormen der schoonheid. Dat noemt de dichter de *zangkunst van 't penceel*.

v. 254. *En deze ontvlood den prang van 't zusterlijk gareel.* Voor de Schilderkunst was de band (dat beteekent hier *gareel*), die haar met de Toonkunst vereenigde eene knelling geworden, omdat zy de ziel niet meer wist te treffen.

v. 256. *Ontploken*, van *ontpluiken*, uitspreiden. 't Is van 't oude *pluiken*, dat *sluiten* beteekent.

v. 257. *vereenzaamd* is hier een zeer schilderachtig woord. Hooft bezigt het, om het Latijnsche *desolatus* te vertolken.

v. 258. *een nieuwen heerscher.* Het mijmerend verstand, dat in den volgenden regel genoemd wordt.

v. 260—270. De dichter zinspeelt hier op de poëzy van Gods uitverkoren volk. *Morgenkrieken*: het Oosten. *Krieken* is eig. *rood worden*, zoodat *gloeiend morgenkrieken* geen pleonasmus is, zooals ik wel eens heb hooren beweren. *Gy wieg des menschdoms* enz. Men merke hier op, hoe geheel passende aan de stof zelfs de plaatsbeschrijvingen by onzen dichter zijn. Het Oosten is de *wieg des menschdoms*, het *Vaderland des lichts*, en biedt nog een *weerschijn van Eden*, zoodat het in onze verbeelding terstond de waardige schuilplaats wordt der verbannen poëzy. V. 270 bevat eene treffende tegenstelling. — De mensch wilde liever aard-

worm zijn, door hoogmoedig te pralen in opgedolven wallen en zich aan verlagend zingenot over te geven, dan zijn hart hemelwaart te heffen en het heil der Engelen te genieten.

v. 271. *die kluisters*: des verstands.

v. 281. *een flikkring van haar gloed*. Wat den sterveling van de poëzy overbleef was een flikkering slechts van haar vroegeren gloed; maar ook die flikkering was nog een hemelsche vonk, die het hart voor *deugd* en *waarheid* deed ontbranden.

v. 288. *Wat den. Den*, ook *dan* geschreven, van *dennen* of *dannen*, omsluiten, is een schuilplaats in een woud.

Bij 't kraai- en roerdomschreien. *Schreien* heeft hier de beteekenis van *schreeuwen*, nog overig in *vreugdgeschrei*, *veldgeschrei* enz. Zoo had *aanschreien* de beteekenis van *aanroepen*, als bij Vondel:

Ghy schreyde met een' heesche keel
Den hemel aan.

Tegenwoordig heet dat een Germanisme.

v. 292. *gevloekte*: verfoeilijke.

v. 297. *Den Maler*: den schilder. *in de vorm 't onvormlijk schoon ontbloot*. d. i. in de uiterlijke vorm het stofloos schoone, dat aan geen vormen gebonden is, doet kennen. *Vorm* is hier het Latijnsche *forma* en als zoodanig vrouw. Als wortel van *vormen* is het mannel

v. 298. *Den geest in 't stofbeeld maalt, en 't leven in de dood*. d. i. in de stoflijke vormen den geest — iets hoogers, iets bovenzinnelijks — het zedelijk en geestelijk schoone laat spreken, en ons alzoo zelfs in de dood het leven schildert. *Dood* is hier vrouw als praet. van *do-en*, uitéenvloeiën. Als wortel van *dood* is het mannel. Als de dood verpersoonlijkt werd voorgesteld, zeiden onze voorouders: *Ver Dood* (Vrouw Dood) zie B. in voc.

v. 300. *'t heilig Al*: de Godheid-zelve.

v. 301. *als*: gelijk.

v. 303. D. i. De Schilderkunst scheidt droomen voor ons oog,

de Zangkunst kittelt de ooren slechts, maar roert de ziel niet meer.

v. 304. *zede*: plicht. Zie B. in voce.

v. 305. 't *Vermaagschapt*. Hier moet staan: 't *ons vermaagschapt* enz. 't *Vermaagschapt Engendom* geeft te kennen, dat de Engelen onderling vermaagschapt zijn.

In de nu volgende vaerzen spreekt B. als chiliast, zooals menigmaal in andere gedichten, en, niet het minst, in zijne brieven. Aandoenlijk zingt hy van die door hem verbeide wederkomst van Christus op aarde, in den *Rouwzang* op zijn Zoon Julius, tot zijne diepgetroffen Gade:

Ja, Jezus keert, mijn Gade, en Julius met Hem!
 Hy keert, en brengt dit kind, dit broertjen hem zoo teder,
 Den weêrzienskus dien 't wacht, dien 't nog blijft wachten, weder,
 En beiden zullen ze aan dien zetel . . . . ô mijn God,
 Wat zegge ik! Ja, verschijn, vervul des aardrijks lot!

Elke christen kan echter in de volgende vaerzen troost en opbeuring vinden, en ze toepassen op de algeheele bekeering des menschdoms tot Christus' kerk. Wij allen mogen bidden met den H. Gregorius van Nazianze:

Gy, die de raven spijst, barmhartig God en Vader,
 Gy hebt ook ons gevoed met moedertederheid.
 Ontfang het dankgevoel, uit aller hart te gader
 Als offer voor uw throon vol oodmoed neêrgeleid.
 Vol oodmoed? Groote God! ons hart broedt trots en wrevel,
 Tenzij Gy 't loutert door uw heilgenadelicht!
 ô Zend zijn stralen af, en doem' geen smettend evel
 Ons by den weêrschijn van uw vlekloos aangezicht.
 Wy knielen voor u neêr, aanbidkend, dankend, hopend;
 Wy hebben 't woord uws Woords tot heilig onderpand.
 Uw hemel wordt aan 't hart, dat tot u zucht, geopend!

Wy zijn door 't bloed uws Zoons den heemlen aanverwant.
 ô Goddelijk verschiet waar we in dit stof op staren!
 Doorstraal ons, vloeï ons door, aanbidlijk Morgenlicht!
 Kom, Heiland, kom op aard uw hemeloogst vergaären;
 Voer allen in het Rijk, ons door uw bloed gesticht.

- v. 310. *En schiet zich lachend uit door 't neevlig wolkgevaart.*
 Versta: schiet zijne lieflijke stralen door enz.
- v. 311. *De zon der ongeschapen Waarheid:* de Godmensch.
- v. 312. *Doorschemert:* wordt doorschemerd.
- v. 313. *'t Godlasterlijk gewormt, dat in zijn drekhuop wroet.* Meer krachtig dan bevallig,
- v. 316—318. Een psalmtoon! V. 317 vooral drukt ongemeen dichterlijk de Godskracht uit des Heilands.
- v. 319. *De Goël.* Goël beteekent eigenl. *bloedwreker.* 't Wordt vooral op de Godheid toegepast waar Zy optreedt tot bescherming der vertrapte onschuld.
- v. 320. *Om 'tbroedrendom op nieuw aan 't broedrendom te paren,*
 d. i. om de menschen op nieuw te vereenigen met de Engelen.
- v. 331—334. d. i. Laat dicht-, schilder- en toonkunst gelijkelijk de harten beheerschen; en mogen schilder- en toonkunst één zijn door het gevoel, zooals zy vereenigd waren toen voor het eerst het licht de hemelen doorstraalde.
- v. 337. *Ontlast:* bevrijd.
- v. 339. *Wier ziet op boezems,* zooals in 't volg. vaers waar.
- v. 340. *Spiegelt:* dichterlijk, voor *wordt afgespiegeld.*
- v. 346. *In voorwerp onverdeeld, en onverdeeld in doel.*
 Het *schoone* moet *doel* en *voorwerp* beide zijn der drie Zusterkunsten, maar als spiegel der Godheid en eener hoogere wereld.

T O E G I F T.

E
I
V
Z
G
V
E
D
D
M
G
E

V
V
E
W
A

DE POËZIE.

De Dichtkunst des Poëts, de Godsdienst van den Christen
Is één.

BILDERDIJK.

Een nietig schaduwspel is heel ons menschlijk leven ?
De mensch wordt, als het dier, door blinde kracht gedreven,
Waardoor Natuur gebiedt, en kan haar niet weerstaan ?
Zijn aanzijn op deze aard is worden en vergaan,
Genieten, lijden, naar het lot hem mocht bedeelen ?
Verwonn'ling zijn van 't geen zijn zingenot mag streelen,
En 't heerschen is hem vreemd ? De waarheid is een droom,
Die nu eens 't hart verrukt, en dan met angst en schroom
De ziele teistert, en haar rust dreigt aan te randen
Met al het woest geweld der wanhoop ? Dwingelanden,
Gezeteld in ons hart, beschikken van ons lot,
En tarten hemel, aard, het Engendom en God ?

Vervloekt het aanzijn dan des stervlings op deze aarde !
Vervloekt de schrikbre macht, die hem tot jamn'ren baarde
En eigen foltering ; vervloekt de gruwbre dag
Waarop hy 'shemels licht zich 't eerst bestralen zag,
Als scheen 't hem met zijn glans verkwiklijk toe te lonken.

Een helgeest wierp zijn gif, met 't flikkren van zijn vonken ,
 In bloed en aderstroom , en moordde reeds de rust
 Van 't schuldloos wichtjen, zich des levens nauw bewust.
 Doch 't schuldloos wichtjen niet, maar gy ten throon verheven ,
 Om stof- en dierenrijk de hoogste wet te geven ,
 Gy, koning dezer aard, vertrapt uw heerschersstaf,
 En werpt de krone weg, die u de Godheid gaf.
 Gy kiest een slavenkleed voor 't schittren van den luister
 Van 't flonkerend gewaad eens heerschers, band en kluster
 Voor vrije heerschappy , en wat u eer moest biën
 Aanbidt gy in het stof, met neêrgebogen kniën
 En smeekend handgebaar , als konden zegeningen
 En hemelgaven uit dees aardschen klomp ontspringen ,
 U waardig en den geest, die in uw binnenst throont.
 Verbreek uw klusterprang, Monarch, door God gekroond ,
 Om 'taardrijk te gebiën! Gevoel dat hemelsch leven ,
 Dat ge in uw slaverny vergeefs wilt wederstreven ;
 Dat door uw aders gloeit, uw hooger oorsprong meldt.
 En nog dit stof veracht, schoon in den band gekneld
 Van lage dierlijkheid, waartoe gy 't hebt verwezen.
 Nog moogt gy in zijn stroom uw eindbestemming lezen ,
 Uw grootheid boven al wat zee en lucht doorzwiert ;
 Den God, die in uw kracht dit aardsch Heelal bestiert ,
 En voor uw koningswoord de wareden doet buigen ,
 Die juichend nog haar vorst heur hulde en eer betuigen ,
 Zoo hy zich niet verlaagt, noch de opperheerschappy ,
 Zijn wettig eigendom, met vuige slaverny
 Verwisselt, maar den God, voor wien hy werd geboren ,
 Zijn liefde- en dankcijsn biedt voor 't voorrecht, hem beschoren.

Nog zijt gy heerschers, stervelingen!
 Door zee- en aard- en luchtgebied
 Moogt ge alles naar uw wenken dwingen ,
 En 't woudgedrocht weêrstaat u niet.

Nog zijt gy heerschers , aardsche goden ,
 Gewapend met een hemelkracht;
 't Heelal eerbiedigt uw geboden,
 En eert uw godlijke oppermacht!

De Geest , uit God u ingedreven ,
 Gevoelt zich boven stof en slijk ,
 De schaduwen , die om u zweven ,
 Getuigen van Gods Waarheidsrijk.

Tot de Almacht uit dit stof te stijgen
 Is 't eenigst dat zijn dorst verzaadt;
 Hier moog hy naar voldoening hïjgen ,
 Geen lust die niet zijn zucht verraadt.

In u slechts , Bron van Zijn en Leven ,
 Gevoelt hy 't hoogste lustgenot;
 In u zich-zelven weêr te geven
 Zijn aardverheêmlend levenslot.

Algoedheid , doe die zucht ontbranden ,
 U-zelf aanbidden in ons hart!
 Verbreek de wreede slavenbanden
 Waarmeê de mensch gekluisterd werd!

Één hymme slechts moog t' uwaart jagen
 Door neêvlen , lucht en ether heên;
 Één hymne tot het eind der dagen ,
 Uw glorie , Heilig , Eenig Één!

Gelukkigen , wier borst van 't hemelsch vuur mag blaken
 Der Geesten; die u-zelf op aard moogt zalig maken
 En juublen in 't genot der hemelen; — wier bloed
 De hemelsche aandrift voelt van d' ongeschapen gloed ,

Waarin Gods Engel zweeft; — wier lijden en genieten
 In vlammen zich verbreidt en alles door wil vlieten
 Wat voor uw oog verschijnt: gy, koningen der aard,
 Der volken heerschers, die de hoogste wet verklaart
 Der Godheid, 't stof gebièn en met uw kracht bezielen,
 En alles dwingen kunt, voor de Almacht neêr te knielen,
 Wier adem u doorbruischt, en door uw aders vloeit; —
 Die met profetenkracht den Godverzaker boeit
 Aan de uitspraak van Gods mond, en voor den vloek doet sidderen
 Die door zijn ooren loeit, — gy, immer door aanbidderen
 Omgeven en begroet; wat hief u boven de aard,
 Die ge, uit een hooger kring, uw stouten wil verklaart,
 En onderwerping eischt aan wenken en bevelen?
 Mocht ge in uw uchtendstond met 's hemels Englen spelen,
 En werdt gy opgevoerd voor 's Allerhoogsten throon?
 Greep daar uw hand een vonk van 't ongeworden schoon,
 En wordt die in het hart geslingerd, dat uw zangen
 Met siddring en ontzach in 't binnenst mag ontvangen?
 Dat met u juicht en schreit en wanhoopskreten slaakt,
 Op 't ruischen van uw toon, als 't heir der Geesten, blaakt,
 Het aardrijk met den voet durft treden, en de sferen
 Doorrennend, in het licht der Godheid wil verkeeren
 Met zijn genooten? Of doorschouwt gy met het oog
 Des Geestes, waar gy treedt, de glans van d' etherboog
 Der heêmlen? Stort gy die in bloedstroom, borst en aären,
 En dwingt gy wat u hoort uw hemel door te varen,
 Te aanschouwen wat gy schept, te smelten in 't genot,
 Waarin gy adem haalt, te buigen voor den God
 Van Waar- en Schoonheid, die zich-zelven doet gevoelen,
 Waar gy uw stem verheft, de heetste drift moogt koelen,
 Of 't hart in vlam zet, en het flonkerend gelaat
 Ten tolk maakt van den gloed, waaraan geen kracht weêrstaat;
 Die alles met zich voert, van 'taardrijk opgetogen
 En klepperend door 't ruim van zon- en starrebogen,

Als de aadlaar door 't lazuur van 't vonkelend gewelf?
 Gy, hemelzonen, spreekt, kent ge in uw hart u-zelf?
 Gevoelt ge wat u drijft, wanneer uw hemeltonen
 Ons grijpen in 't gemoed? Wanneer gy lauwerkronen
 Met eeuw'ge glansen strooit? — Gy, Dichters, in wier lied
 De Hemel met onze aard gezaligd samenvliet,
 In onverdeelbre vlam van wellust en genoegten,
 Door Liefdes heerschappy verbonden; die het zwoegen
 Des stervelings verkeert in meer dan hemellust;
 In 't wederbarstig hart de wreedste zorgen sust;
 De wanhoop en 't genot, als heerschers, moogt bevelen;
 Wat stoffelooze kracht mag door uw aders spelen,
 En gloeien in uw blik, en bruischen uit uw mond?
 't Is al orakeltaal wat gy aan de aard verkondt,
 En 't leven van uw ziel schijnt in uw zangakkoorden
 Een Godheid, die gebiedt van uwer lippen boorden,
 En door 't geheimvol woord haar goddelijk gezach
 In 't diepst der harten voert, die zy genaken mag.

Maar 't schepsel niet alleen; het rijk der mogelijkheden
 Erkent uw oppermacht! Gy denkt u 't Oostersch Eden,
 En 't steigert, met de pracht van de eerste morgenstond
 Der schepping, voor ons oog, en 't gantsche wareldrond
 Aanschouwt het, en geniet. Gy toovert wareldrijken
 Uit d'afgrond van het niet, die worden en bezwijken
 En weêr herrijzen op uw goddelijk bevel.
 Het scheppen is uw wil een vroolijk snarenspeel!
 De zeeën golven op uw tonen, bruischen wild,
 Of ruischen 't beekjen na, waar gy heur woeden stilt.
 Wat Godheid van omhoog, wat scheppend alvermogen
 Bezielt u? Of is 't slechts betoovering der logen,
 Die in uw lied verrukt, het menschdom opwaarts voert,
 Waar 't stof geen stoflijk deel noch zijn omperking roert,
 Maar omvang, ruimte en tijd voor 't Godlijk oog verzwinden,

Als neevlen voor den dag? Is 't ijdel zelfverblinden
 Wat gy vervoering heet en weelde en wellust? Spot
 Des dichters snarengreep met wanhoop en genot?

Neen, stervelingen, neen! wat dichters zich verbeelden
 Is geen begoocheling! Waar zy uw harten streelden,
 Uw ziel vervoerden, sprak een stem, die 't aardsch gemoed,
 Aan stof en slijk verslaafd, zijn oorsprong kennen doet,
 Zijn adiel met een kracht gevoelen, die het leven
 Uws boezems naar 't bezit van hooger heil doet streven,
 Dan aardsch genot u biedt; zijn eeuwig Vaderland
 Erkennen waar 't zoo snood den indruk van verbant,
 De Waarheid schittringvol op 't aardrijk nederdalen,
 En koesterend uw ziel met hemellust doorstralen,
 En Englenzaligheid. — Weërstaat de waarheid niet!
 't Is uit der dichtren mond dat zy haar stralen schiet!

Ja, dichters, ja, uw lied is waarheid. Uitverkoren
 Om 't aardsch geschapendom haar uitspraak te doen hooren,
 Haar rechten en haar wet; heeft de Almacht u bedield
 Met Schoonheids tooverkracht, die van uw lier beveelt
 En in de harten vloeit, die, aan uw gang gekluisterd,
 Zich buigen voor het woord, dat zacht en teder fluistert,
 Of dondert met de kracht der Godheid, hemelwaart
 Den aardschen stofklomp voert, en uit een ziellooze aard
 Het leven tooverd, en bezieling mag verbreiden
 In 't duisterst van haar schoot, het licht en duister scheiden
 Met scheppende almacht, en der heëmlen harmony
 Aan de aardsche huwen, in één teedre melody,
 Eén hymme van geluk! Uw heerschappy is leven,
 Is leven des gevoels, naar 't vlekloos Schoon gedreven,
 Dat uit de Waarheid stroomt, die in den vollen dag
 Der heëmlen 't Geestenoog geheel vervullen mag,
 En 't wondervol Heelal in 't Goddlijk Zijn doet lezen. —

Dat leven blaakt uw borst , wanneer gy 't perkloos Wezen ,
 Dat al wat is vervult , voor 't sterflijk oog vertoont ,
 Des wijsgeers waan beschaamt , wiens logen de Almacht hoont ,
 Den Godverloochenaar dwingt voor 's Hoogsten thron te knielen ;
 Het levenlooze stof met leven moogt bezielen ,
 En warelden herroept , verzonken in het niet .
 Dat leven blaakt uw borst , wen gy het hart gebiedt ,
 Zijn tochten toomt en temt , of vreeslijk op doet bruischen ,
 En woeden . Wen uw lied door 't lied der sferen ruischen
 En hemelsch golven mag door 't eeuwige lofakkoord
 Der zonnen van Gods thron , drijft u dat leven voort ,
 Dat leven des gevoels ! Gy kunt geen waarheid smaken ,
 Of dat gevoel geniet in 't bovenzinnlijk blaken
 Des schoonen , God , uit wien dat volle leven stamt ,
 Waarin uw ziele golft ; dat door uw bloedstroom vlamt ,
 En tintelt uit uw oog , om harten te vervoeren
 Met nooit gekende lust , en aan uw zang te snoeren ,
 Hetzij gy d'afgrond , of , in 't steilste van uw vlucht ,
 Den top der heëmlen grijpt , en reiner levenslucht
 Wilt ademen . 't Gevoel der Waarheid doet u zingen ,
 En kroont u koningen der aardsche scheppingskringen !

Bewaart uw krone rein , beheerschers van ons hart !
 Geen macht der aarde die uw alvermogen tart ,
 Zoolang haar luister straalt . Des afgronds doemelingen
 Ontzinkt hun helsche moed , wanneer zy u bespringen ,
 Zoolang dat hemelsch licht uw schoone ziel doorspeelt ,
 Waar hooger Godheidskracht uit schittert en beveelt ,
 En van het lot beschikt van alle wareldchoren .
 De schepping is uw buit , zoolang die kroon mag gloen ;
 Gods almacht straalt uit haar , en op haar parelglans
 Gaat , hand in hand gesnoerd , de Geestenrei ten dans ,
 En speelt uw zangen voor !

Vergaan dan de onverlaten ,

Die in uw koningskroon de kroon der Godheid haten ,
 Wien Waarheids zonnestraal een felle bliksemslag
 Op 't eerloos hart is , zich verschuilend voor den dag.
 De krijg , aan u verklaard , is de Almacht zelf bekrijgen !
 Wangunstig ziet de hel u koen ten hemel stijgen ,
 Om voor den throon van God bevelen uit zijn mond
 Te ontfangen , die , verklaard aan 'tsiddrend wareldrond ,
 De boezems schokken , en der hel heur buit ontjagen.
 Dan stuift zy woedend op : heur machteloos slag
 Doorklieven 't luchtruim , en een vloekkreet , die 't heelal
 Doordavert , zweert uw dood met loeiend wraakgeschal.
 Is 't wonder , in deze eeuw van razende ongodisten ,
 Dat m' u verdelging zwoer ? De Godgetrouwe Christen
 Is 't voorwerp van den spot van 't woedendst helgespuis !
 Voor Jezus' outerthroon weërgalmt het moordgedruisch
 Des afgronds ! Onder de aard , voor 's hemels licht verscholen ,
 Staan legeren geschaard , wien de afgrond heeft bevolen
 Wat aan een God gelooft , of voor zijn wetten buigt ,
 Te smoren in zijn bloed ! Gy die het recht getuigt
 Dier Godheid , en haar woord bezegelt met de stralen
 Der schoonheidsglansen , die met middagluister pralen ,
 Waarvoor de nacht verzwindt en 't haatlijk nachtgebloed ;
 Gy moet van de eersten zijn , die , badend in hun bloed ,
 Als offer vallen voor hun moordzwaard. — Maar het sneven
 Is wellust voor een hart , dat in zijn God wil leven.

Neen , wreeder is de krijg , en dreigender , die 't zwaard
 Niet ter verdelging wet , maar helsche listen paart
 Aan honigzoete taal , en in uw boezem dringend ,
 Uws harten tempelthron op 't ongezienst bespringend ,
 U aan 't belang verbindt van 't Godverwaten heir ,
 Dat de Almacht-zelf bekampt. Uw hart is zacht en teër ,
 En wensch zich in 't gevoel van andren uit te breiden ,

Te leven om zich heen, en 't leven te verspreiden
 Waarin 't zijn God geniet. Maar ach, die tederheid
 Belaagt uw schoone ziel, en wordt te vaak misleid,
 Te schandelijk misbruikt! ô Dichters, kent u-zelven!
 Geen aard behoort gy toe; den hoogsten stargewelven
 Zijt ge in uw hart verwant! Maar 't Geestendom verloor
 Zijn leven en zijn God in 's hemels morgengloor,
 En zonk in dood en nacht. — Gy kunt uw God verzaken,
 U-zelf en wie u hoort op 't diepst rampzalig maken,
 En 't vlekloos hemelschoon verwoesten in uw ziel!
 En, Godheid, welk een val zoo vaak een Dichter viel!
 Geen opstand tegen God; — verloochning van zijn Wezen,
 Vergoding van het stof, als waar de geest gerezen
 Uit aarde en slijk, die geest, vereerd en aangebeên
 Als koning des Heelals, die uit zijn oogblik scheen
 Te heerschen als een God: vergoding van zijn tochten,
 Godlasterlijk gebroed, zoo 't niet meer wordt bevochten,
 Verwonnen en getemd door hooger heerschappy;
 Vergruizing van den band, die aan de Geestenrij
 Zijn hart verknocht hield, en aanbidding van zich-zelven,
 Als mocht hy 't smetloos schoon uit eigen grootheid delven,
 Beheerscht zijn boezem, maakt hem slaaf der helse poel,
 Die hem tot Satan kroont. ô Hemelsch zielsgevoel
 Van Waar- en Schoonheid, dat de harten door uw zangen
 Tot stille aanbidding dwongt, van 't diepst ontzach bevangen
 Voor de Almacht; levenskracht der heêmlen, uit zijn toon
 De ziel doorstroomend, en verheêmlend door uw schoon,
 Gy wordt der hel verpand, en de adem die zijn snaren
 Bezielde, is, by zijn val, ten hemel opgevaren,
 Van waar hy d' oorsprong nam. — Nog zingt hy, maar zijn lied
 Is niet eens heerschers meer, die geest en stof gebiedt,
 Die boven 't aardrijk zweeft in 't licht der Idealen,
 Voor wie Natuur bezwijkt, en de aardsche zonnestralen
 Verdonkeren: hy ziet geen hooger transen meer

Door 't oog der vrije ziel, maar knielt voor goden neêr
 Des slijkkloms, — kent geen schoon, dan dat uit stof komt rijzen ;
 Dat maalt hy voor het oor, dat moet hy eer bewijzen
 En eeuwge hulde biên. Maar Dichtkunst kent geen band
 Dan van Gods almacht. Neen, geen ijskil waanverstand,
 (Al wroet het door Natuur en haar verborgenheden)
 Herschept u 't Godsgevoel van 't onverbasterd Eden,
 Gevallen wareldvorst. — Uw leidstar is Natuur?
 Zy die Gods vloek gevoelt in 't haar doorblakrend vuur,
 Dat tot verdelging van heel de aard dreigt uit te spatten,
 De zon besteigren wil, planeeten samenvatten
 Tot éenen mengelklomp van damp en sulfergloed,
 En pest en moordend gif rondjagen door uw bloed?
 Natuur, sints d'eersten dag waarop onze oudren vielen,
 't Afgrijslijkt bloedtooneel van moorden en ontzielen,
 Zy is de godheid thands, die in uw schepping speelt,
 Die in uw nieuwen zang verrukte harten streeft;
 Uit wie gy leven schept en adem, lust en weelde?
 Zoo spreekt een dichter die met 's hemels Englen kweelde,
 Ook waar hij 't stof bezong? Der Geesten speelgenoot
 Zweert God en Hemel af, opdat hy haar vergood'?

Hy is geen dichter meer! Hoe fier onze eeuw moog staren
 Op duizend wonderen, die telkens zich herbaren
 In 's aardrijks ingewand, aan 't blauwend firmament,
 En in der baren schoot; wie de Almacht niet erkent
 In de albezieling; wie aan blinde werkingkrachten,
 En scheppingen gelooft van zelfbestaande machten,
 Door hooger wet beheerscht in wording noch bestaan,
 Wat is dien 't aanzijn dan een folterend vergaan?
 Wat kan zijn ledig hart beminnen of genieten?
 Hoe kan zijn zielloos lied nog echte vonken schieten
 Van dichtgloed, of een ziel verrukken? Wroet in 't slijk,
 Gevallen koningszoon, maar eisch geen wareldrijk,

Geen kroon of scepterstaff! Gy zijt u-zelf ontzonken!
 De glansen, die zoo fier om uwen schedel blonken,
 Verdoofden! Arme slaaf! gy sleept uw boeien voort,
 En waant een Vorst te zijn, wiens oogstraal 't al bekoort!

Neen, dichters, wilt gy de aard gebieden door uw tonen,
 Gy moet Natuur voor 't oor en voor het hart verschoonen;
 Uw kracht moet scheppend zijn, hetzij een nieuw heelal
 Op uw bevel ontspringt, 't zij 't aardsche jammerdal
 Uw adem in zich voelt, en door 't vernieuwde leven,
 Gevloten uit uw borst, veredeld en verheven,
 Met al den luister praat van d'eersten scheppingsdag.
 Natuur moet buigen, en met nederig ontzach
 Uw wet erkennen, gy, bevelen, nimmer dienen!
 Ge ontvingt uw koningskroon van d' Eeuwig—Ongeziene;
 Erken Hem als uw Heer, wiens kracht door u gebiedt,
 Maar buig uw knieën voor zijn laagste schepping niet.
 Natuur te aanbidden zij het deel der vuige slaven!
 Het uwe, fier en vrij ten hemel op te draven,
 Te spieglen in het licht, dat uit Gods volheid vlamt,
 Te blaken in dien gloed, waaruit uw adem stamt,
 En aard en hemel in een eeuwgen band te snoeren.
 Uw reine geest laat zich door aardsche drift vervoeren
 Noch lage zinlijkheid. Voor u geen zielsgenot
 Dan dat Gods Engel smaakt in d'aanblik van zijn God!
 Daar vindt ge een schoonheid, niet geworden, niet vergaande,
 Niet voor een oogwenk slechts verschijnende en bestaande,
 Niet in een stralenspel zich spreidend om zich heên,
 Maar eeuwig vlekkeloos en onveranderd één.
 Een Schoonheid, die geen hand, geen vingren tasten mogen;
 Niet vonklend voor 't gezicht van onze stoflijke oogen,
 Niet zuizend in het oor, — maar waar de vrije geest
 Zijn eigen stofloosheid en eeuwigheid in leest!
 Die schoonheid blikk gy aan, verheven Kunstenaren,

Wanneer ge in 't zielloos beeld uw eigen ziel doet varen,
 Uw leven meêdeelt aan uw schepping, en Natuur
 Met al de pracht bekleedt van 't eerste scheppingsuur.
 Onstoflijk is de vlam, waaruit uw licht moet vloeien.
 Het stof ompant uw geest met ijzren slavenboeien,
 Tenzij gy 't stout beheerscht en naar uw wetten dwingt.
 Leef, dichter, boven 't stof, wanneer gy 't stof bezingt!
 Begeer, geniet, en juich in eene hooger wareld,
 (In deze niet, van al haar heerlijkheid ontpareld!)
 Vereen den hemel weêr met de aardsche stoffijkheid,
 En toon u 't leven waard, dat boven 't stof u beidt.
 Veracht het handgeklap der aan dit slijk verslaafden!
 De lof der met Gods geest en scheppingskracht begaafden
 Zij slechts de glorie, die u 't zwellend hart doe slaan.
 Bid de Almacht in 't genot van Waar- en Schoonheid aan,
 Geen nietig schaduwbeeld! Zweef boven stof en aarde,
 En zing dan hoe uw God zich aan uw ziel verklaarde.

Verschijnt hier voor mijn oog een nieuwe morgenstond?
 Een nieuwe heerlijkheid door 't schittrend wareldronde?
 Is alles door 't gevoel der Godheid opgetogen,
 In Liefdes zaligheid en Godlijk alvermogen?
 Zijn ziel en oog en oor één leven, één gevoel,
 Door één genot bekoord, één wellust, en één doel?
 Werd weêr onze aard verzoend met stofloosheid en hemel?
 Genaakt ons 't Geestenkoor in 't vlottend stofgewemel,
 En wordt des stervlings lied door hunne harp gesteund?
 Is alles één akkoord — wat door den luchtstroom dreunt,
 Wat uit ons binnenst schiet, wat vonkelt uit onze oogen,
 En dwars door 't etherruim naar 's hemels zonnegogen
 Uit Geestenboezems vlaamt — één liefde- en lustakkoord,

Dat hooger, hooger zwelt, en door de lichtwolk boort,
 Die 's Hoogsten throon omvloeit? Is allen wareldvolken
 Hun redder opgedaagd, gezeteld op de wolken?
 Ja, alle volken zien bij 't licht van Golgotha!
 Geen hart dat nog weêrstaat aan Jezus' zoengenâ!
 't Buigt alles voor uw throon, Verlosser, ons verschenen!
 De harten smelten, en hun wellust is te weenen,
 Te weenen van genot! Geen stofboei knelt hen meer
 Aan de aarde! 't Jubelt al: U, Heiland, dank en eer,
 En eeuwge liefdegloed! Wij zijn door u herboren!
 Verbroederd, o mijn God, met 's hemels zaalge choren,
 Verbeiden wy uw licht, dat eens geheel ons Zijn
 Doorstralen zal, gelijk des hemels uchtendschijn,
 Den zilvren dauwdrop met zijn eersten gloed doorspelend,
 Des wandlaars oog verrukt! — Daar liefde uit liefde telend,
 Versmelt ons minnend hart in Liefdes eeuwigheid!
 Stijgt, jubelklanken, stijgt, die daar uw God verbeidt!

Daar zal het voor onze oogen dagen,
 Des Hemels volle middaggloed
 Het schimgeschemer voor zich jagen
 En schittren in ons rein gemoed!
 Daar zullen we om uw zetel dringen,
 Uw vlekkelooze glansen zingen,
 ô Schoonheid, aller schoonheên Bron!
 Daar zullen onze zangen vloeien!
 Daar mag de liefde vlammen, gloeien;
 Daar knellen haar geen stofklompboeien
 In 't steigren naar uw Hemelzon!

ô Schoonheid, daar met 't Eeuwig Wezen
 Oneindig, alverrukkend één!
 Daar mogen wij ons-zelven lezen
 In 't licht van uw Oneindigheên!

Daar zullen ziel en oog en ooren ,
 In uw verrukkingen verloren ,
 Eén hymme van uw glorie zijn !
 Daar zal ons hart zich-zelf verzaken ,
 Om eeuwig voor dat Schoon te blaken ,
 Waarvoor de gloed der starredaken
 Verbleekt als de avondschemerschijn.

Daarheên geschouwd , o Harpenaren ,
 Voor wie dit aardrijk nederknielt !
 Daarheên om 't reine Schoon te gaären ,
 Dat alles met Gods aâm beziet !
 Daarheên om nieuwe koningskronen ,
 Gy , Heerschers , in wier hemeltonen
 Gods wetten daävren door 't Heelal ;
 Daarheên , om woeste stervelingen
 Naar de inspraak van Gods wet te dwingen ,
 En met der heêmlen Geestenkringen
 Te snoeren aan uw dankgeschal !

Zoudt gy u smeekend nederbuigen
 Voor goden , uit dit slijk geteeld ?
 Uw zang van de Almacht niet getuigen ,
 Die door uw ademstroom beveelt ?
 Zoudt ge eigen boezengloed verzaken
 Om voor dit aardsche schoon te blaken ,
 Dat met dit aardrijk eens vergaat ?
 Niet spieglen in de zonneglansen ,
 Het hoofd gekroond met lichtgloedkransen ,
 Als Geesten door den ether dansen ,

Met zonnestralen in 't gelaat ?
 Zoudt ge in uw zang Natuur vergoden ,
 Die gy naar lust beheerschen moogt ?

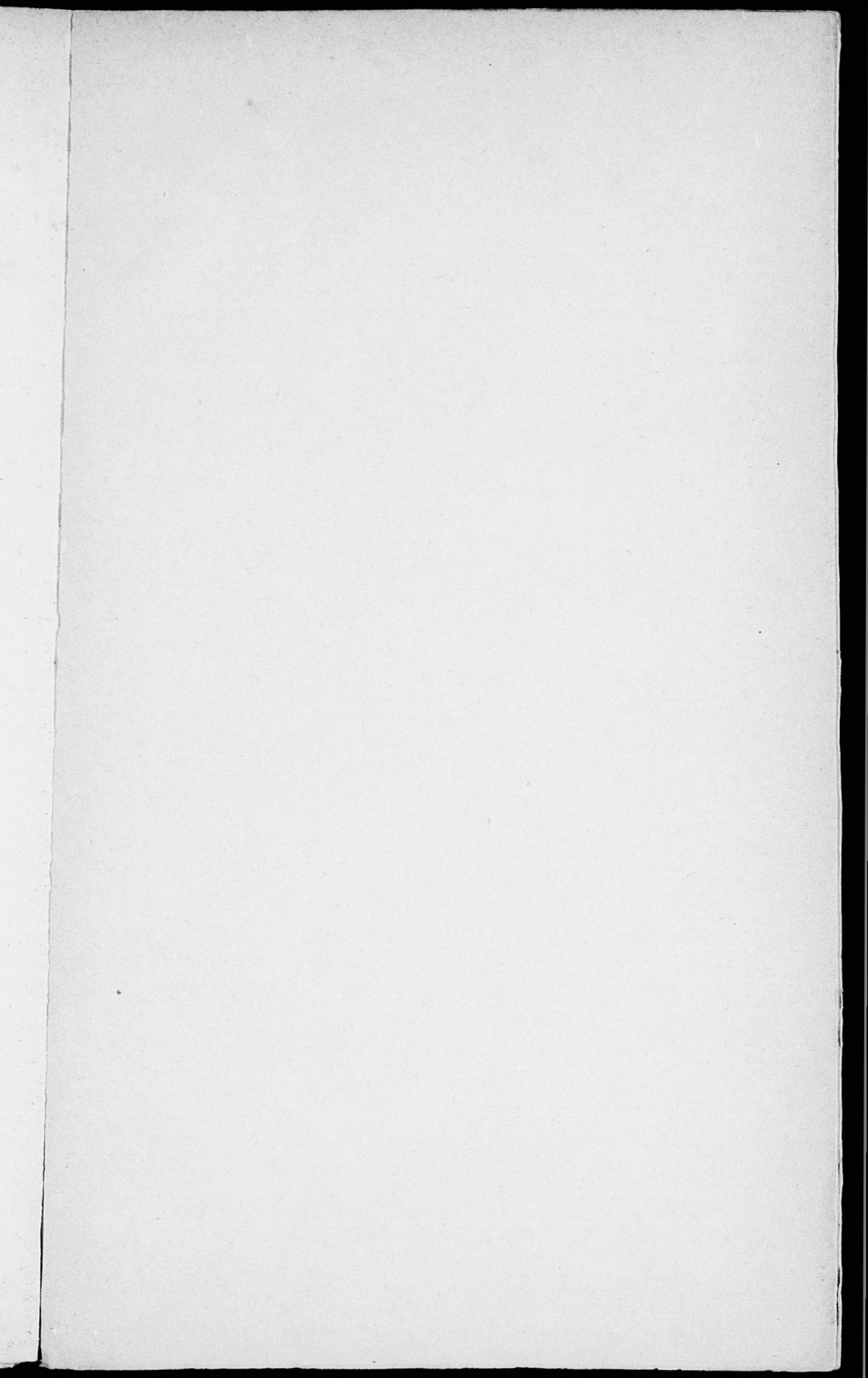
Die neêdrig buigt voor uw geboden ,
 En op die onderwerping boogt ?
 Neen , Dichters , voor geen stof gebogen !
 Des Hemels steilten doorgevlogen ,
 Uw ziel gelouterd in het Licht ,
 Dat , bij het Hallelujah-zingen
 Der jubelende Hemelingen ,
 Ver boven zon- en starrekringen
 Zijn onverwrikbren zetel sticht.

Dan moogt gy ook het stof bezingen ,
 Dan moogt gy uit een nietige aard
 Een nieuwe wareld doen ontspringen ,
 Waar alles met ontzach op staart.
 Dan moogt gy vrijgeboren zielen
 Aanbiddend in het stof doen knielen ,
 En de ongeschapen Heerlijkheid
 In heel de schepping aan doen staren ,
 Doen bruischen door ons bloed en aären ,
 En 't schepsel juublend op doen varen
 Waar 't Eeuwig Schoon zijn zangen beidt.

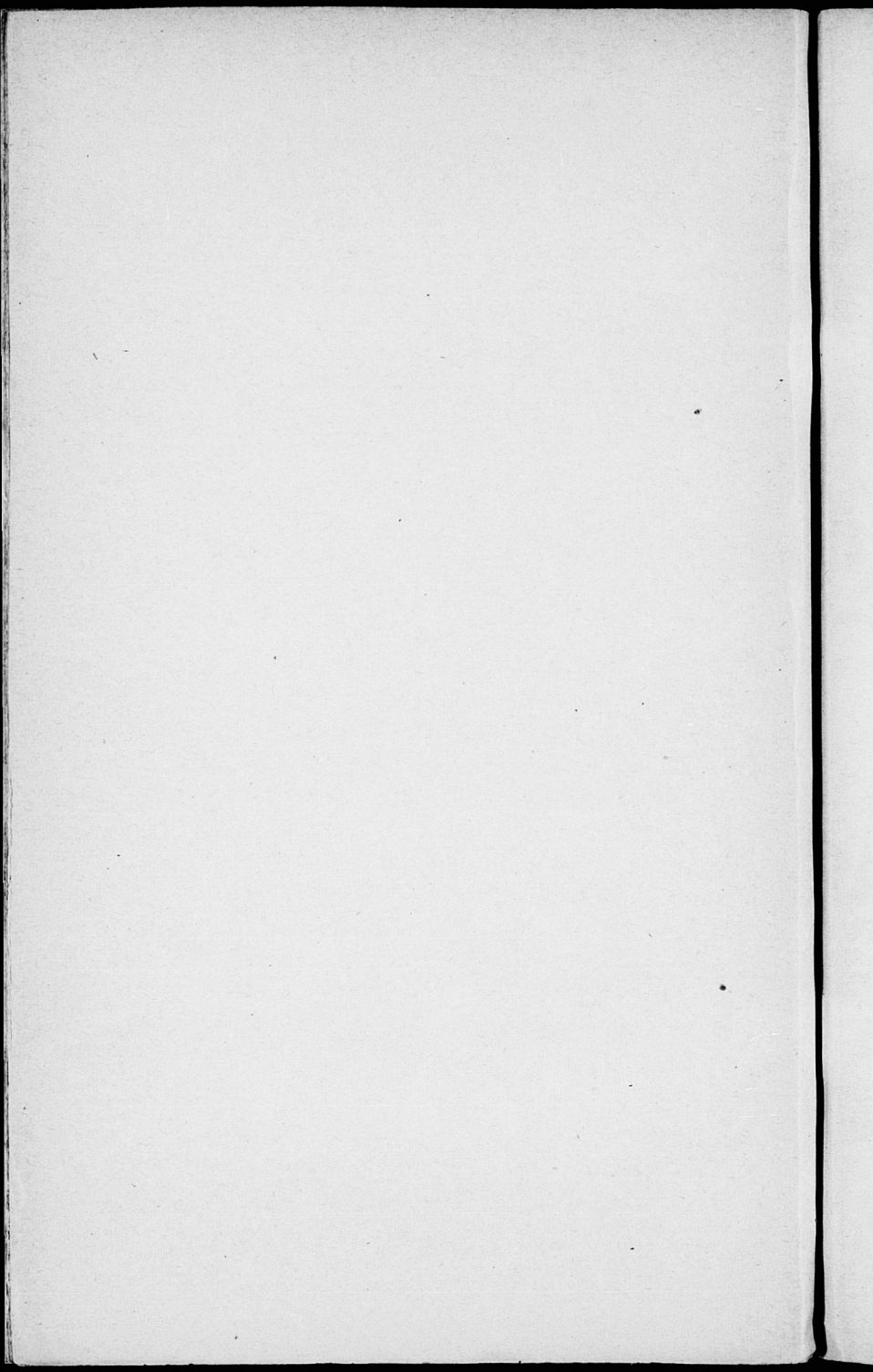
Daar is het rijk der Idealen ,
 Waarvan Natuur haar schoon ontleent.
 Daar worden alle wareldtalen
 Tot één verrukkend lied vereend !
 Daar is gevoel en denkvermogen
 Met elken opslag van onze oogen
 Verrukking , wellust , Poëzy !
 Daar zijn der schepslen jubelklanken
 In 't bidden , smeeken , juichen , danken
 Der reinste liefde reinste spranken ,
 Der Eeuwigheden melody.

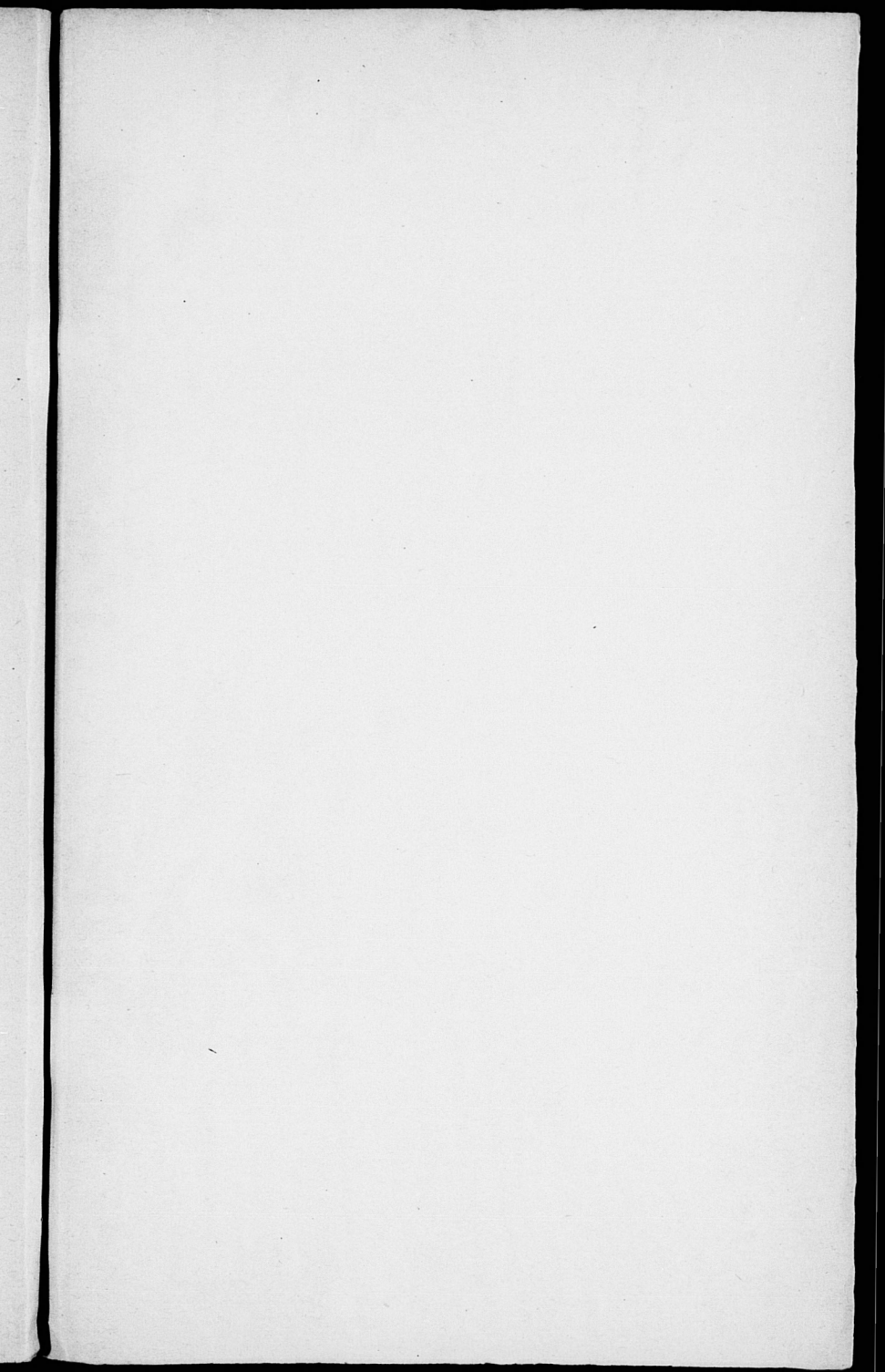
---

d. 3318

Van denzelfden Schrijver is mede verschenen :

Is het heelal God? Een gedicht. . . . . *f* 0.30

God en de mensch. Een gedicht. . . . . - 0.30

Mr. W. BILDERDIJK, **De kunst der poëzy.** Op nieuw uitgegeven. Met ophelderende aanmerkingen en verklaringen voor gymnasiën en hogere burgerscholen en voor allen die de poëzy liefhebben. . . . . - 0.60

Mo
2